This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Scan
9548
71 100

HD WIDENER
HW P8X7 -

Scan 9548.71.100

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

Bought from the Fund for
CURRENT MODERN POETRY
given by
MORRIS GRAY
CLASS OF 1877

MOSAIK

DIKTER OCH PROSAFRAGMENT

AV

FREDRIK STRÖM

FÖRLAGSAKTIEBOLAGET »FRAM» · MALMÖ

Scan 9548.71.100

Henry Bray fund

MALMÖ 1907
TRYCKERIAKTIBOLAGET FRAMTIDEN
Printed in Sweden

FÖRETAL.

Här föreliggande dikter och prosafragment hava till större delen varit publicerade i socialdemokratiska tidningar och tidskrifter under skilda signaturer. För den, vilken som talare och tidningsman står med i den dagliga heta kampen för kätterska tankar och hatade idéer, bli endast nattens sparsamma timmar någon gång lediga att ägnas åt en mera skön men mindre nödvändig sysselsättning än krigarens. Även det som under de tysta timmarna blir till, lider emellertid av dagens mödor och strider, och dess ofullkomlighet framstår aldrig tydligare än för en själv. Endast det att även ofullkomligheten är relativ och universell, kan sålunda förklara att den blir tryckt. Detta gäller i synnerhet om vad som syndas på värs. För synderna på prosa må gälla som ursäkt att de begåtts i krigarens gamla avsikt.

FÖRFATTAREN.

DIKTER

TYST vandra världar fram genom rymden,
stjärnornas eviga, ändlösa boning,
den väldiga salen där gåtan bor,
livets och lidandets, kampens och segerns,
jublets och dödens: det stigande livets
härliga saga stor.

Valvet är mäktigt, därunder vi kämpa
striden att lösa mänskornas själar,
striden för människan själv.
Mäktigt är valvet, väldig är kampen,
livet vi fingo, måste vi giva;
havet skall famna var stjärnorna speglande älv.

Nämn oss den striden
större än denna:
kampen för tanken
i livets lag?
Säg oss en tanke
större än denna:
livet är
solens dag

Sol över
näjderna!
Sol uti
själarna!
Striden vi föra
är striden den gamla,
striden den stolta,
striden den djärva,
kampen om
Elysiens fält!

Lidandet, döden,
förbliva de gåtor —
ej skall till marken
någon de trycka:
sanningen söka
är sanningen finna,
själarnas vemod
är själarnas lycka,
idéernas kamp
är idéernas liv.
Själva vi dö,
idéerna leva.
Fröet som såddes
i fåra och skreva
spirar och växer
och finner sitt viv.
Fram mot Elysium,
fram mot Elysium
böljar vår strid.

Så förom vi striden, människans strid,
utan att vika och vackla,
frihet skall taga träldomens plats

och mörkret slockna vid ljusets fackla,
sanningens ande skall lögnens slå,
rätten skall inta sitt domaresäte,
till ädlare dater folken gå
än träla och dyrka beläte.
Fram mot Elysium,
drömmarnas land,
solens eviga slätter!
Hell friboren ätt
av människors söner och döttrar!

Striden är väldig
och valvet är högt,
men stjärnornas låga osläcklig.

* *

JAG har sett honom gå uti arbetets dräkt,
trasig och svart av sot,
jag har sett hans kropp av möda bräckt
och pannan mörk av hot.
Men hans ögas ljus såg jag aldrig släckt
där det såg mot en ljusare tid,
och aldrig min undran en människa väckt
som han med sin sega strid.

Hans själ är en åker för säde och frö,
för växt och gyllene skörd,
hans själ är den mark där frost och snö
skall vika och plog bli förd,
hans själ är den varma, jungfruliga jord
av intet ogräs förstörd —
en gång skall en diktares jublande ord
prisa den torvans skörd.

Klippan, där människosläktets väg går fram,
är det han som spränger,
spaden, lien och plogen för han,
mannen av arbetets stam,
och av öknen gör han
ett fält av böljande säd och tränger
ständigt mot doldare riken och ljusare slätter fram.

Hans sång är denna:

Tungt är att vandra träldomsfolkets stig,
ty vägen är lång till solen och ljuset.
Ej vi, men dem vi i hopp och fruktan födde
en gång skola njuta
vindarnes spel, och det fria, befriande bruset
på solens slätt.

Men vi och alla med oss, som föröddes,
som dignade ned under bördan och oket,
skola väl aldrig se solens slätt.
Dock kämpa vi och skola vi kämpa
om än vi digna under bördan och oket.
Ty efter oss komma våra barn.

* *

DÄR SITTA UTANFÖR STUGAN GAMLA MÄN, MED TUNGA BLICKAR OCH BÖJDA HUVUDEN

OM gamla slott de drömma,
om gamla sagors slott,
om öden som de kunnat få,
men som de icke fått.

Om gamla sägners öden,
om vackra toners lott,
om hjältar som de kunnat bli,
men som de icke fått.

Om fagra luftslotts tinnar,
som i ruiner gått,
om höjder som de velat nå,
men som de aldrig nått.

Om ljusa, blåa tankar,
som flöto bort i grått,

om rika, varma färger som
i vattenskiftning gått.

Om sälla, korta stunder
de trott sig lyckan se,
och om de tunga trötta, som
de stritt i sorg och ve.

* *

LÅNGA NÄTTER

LÅNGA nätters ödestysta timmar, då när heden
sover vid och väldig och skogen sover tung
som lidandet i själarna. Och säden uppå fälten
ligger böjd mot jorden bidande sin skörd,
lik människor som knäböjt och bedja.
Och vattnen äro stilla, nästan mer än stilla...
Och gårdar ligga tysta som gårdar i ett rike
där härjaren och döden gått fram. I dessa nätter
jag sett hur stjärnor slocknat sakta en och en...

* *

KAINS ÄTT

KAIN drog bort, hän till främmande land,
till öknarnas tigande värld.
Där aldrig är skådad en källas rand.
Där stenen är huvudgärd.

Kain drog bort. Si, hans öga var natt.
Hans uppsyn var tärande kval.
Hans läpp bar rycket i Lucifers skratt,
när han drevs ur stjärnornas sal.

*

Kain drog bort ut till öknarnas sand,
där tistel och törne trivs,
till plågornas rike och svedornas land,
där tanden biter och klon hon rivs.

Drog han i sekler av smärtor omkring,
hans släkt blev förbannelsens släkt.
Hans tanke var tanken på mörka ting,
hans ätt bar tanken han väckt.

*

Där draga de kring som i Hades dal
de draga som ro ej nå.
Och mödrarnas tanke är kval. Och kval
är tanken som barnen bära på.

Där draga de kring, en lidandets ätt
i kraftens och skönhetens glans . . .
De tyckas som födda till ädlare rätt
än att krönas med törnets krans!

Ack, ser man på lockarnas lekande dans
och ser man på barmarnas gång
ett lyckofött släkte de synas . . . Om kval
de sjunga sin sång.

De vandra och vandra med hundraårsnatt
och hundraårsoro i sinn.
De vandra . . . de bedja . . . de längta att
slippa i glädjen in.

* *

FRAM över svartblå vatten
seglar den vita svan
kvällens sjunkande solguld
gyllene stänker dess ban.
Hän mot sovande vikar,
hän mot en slocknad värld,
hän emot döende skogar,
styr hon sin tysta färd.
Aldrig vänder hon mera tillbaka.

Vitaste liljan i lunden
böjer sitt huvud till ro,
tung som döden är kylan
som kommer från kvällskum mo.
Bleka kalkblad sig sluta,
stängeln sjunker trött . . .
drömmande blekvit lilja
stilla har dött.
Aldrig stiger ur jorden hon åter.

* *

VI SOM KOMMA FRÅN SKOGARNAS RIKEN . . .

VI som komma från skogarnas riken,
vi som föddes där furorna stå
tysta och stora och tunga,
vi bära ett vemod med oss,
det endast de våra förstå.
Vi bära inom oss musiken
som furornas kronor sjunga . . .
Vi komma den aldrig loss.

Si, vår längtan, vår längtan tillbaka,
sen vi lämnade skogarnas värld,
den tunga, den tysta, den visa —
vår längtan är evig hos oss.
Den är utav tystnaden närd.
I dröm som i drömlös vaka:
än är den oss pina än lisa —
vi komma den aldrig loss.

Våra själar de äro som floder,
som de floder som spegla vår skog,
mörka och tunga att bära,
men djupa och starka i oss.

Våra själar ingen oss tog.
De föddes av samma vår moder
och samma vår moder de ära,
som aldrig de komma loss.

Vi som drogo från skogarnas hemland
ut i världen på vikingafärd
till ära och lust eller tunga —
vi bära vår moder med oss.
Vår mor är en viskande värld
ur kronor i skogarnas hemland,
ur sus uti kronors klunga.
Vi komma vår mor ej loss.

Si, vår moder, du skogarnas längtan,
si, vår moder, du själarnas fröjd,
du tunga och ändock du ljusa!
Hur blev du så stark hos oss?
När vi stå på vår livsfärds höjd
eller djupast i nöd blir oss trängtan
för stark dit där skogarna susa
under stjärnor som tänt sina bloss!

* *

MARIA MAGDALENAS KÄRLEKS-SÅNG

JAG vill leva där du vill leva,
där du vill bo vill jag bo,
där du skall lida och sträva
vill jag lida och sträva och tro
att där är min salighets hemvist, att där får jag ensamt ro.

Jag vill smycka ditt hus med liljor
och kransa din dörr med grönt
och strö uppå vita tiljor
daggfriska rosor skönt
och tänka att ändå du blivit ringa och fattigt lönt.

Jag vill sitta hos dig och skåda
in i ditt ögas värld,
sitta hos dig och förråda
min kärleks ödmjuka gärd,
min kärleks, den blekgyllne stilla, av synder och vemod närd.

Jag vill lida när du skall lida
och dömas när du blir dömd,
jag vill stå vid din starkhets sida,
vek och förgäten och glömd,
och känna en höghet endast hos dina profeter
drömd.

Jag vill dö med en skälvning kring munnen,
ett leende saligt och ömt.
När kvällen är sakta förrunnen
och sista drömmen jag drömt,
vill jag dö med mitt huvud stilla, djupt i ditt
sköte gömt.

* *

EN GAMMAL SÄGEN

HON var hundrade år och mer,
hon var hållen för visast i hela byn.
Och folket trodde, grubbelsjukt: den gamla ser
vad som är bakom töcknen och skyn.

Och frågade henne vart stjärnorna gå,
när de tindrat och bleknat
och slockna och dö,
och vart vågorna, tunga som kval, de gå
när de vandrat i vandring
sin färd över flod och sjö,
och vart tankarna, tankarna gå
som av mänskorna föds,
och vart mänskorna gå
när de strävat och trampat
och tågat sin stig till döds,
och vart gudarna själva, de höge, de gå
som i himmelen bo
när de längta de även till ro?

Hon mälde, den gamla, så vist och gott:
vi gå väl en var dit vi sällast trått —
när livet som bäst med oss farit,
mänskor som gudar,

har det möda och arbete varit,
i bojor och tunga skrudar:
vi längtat, vi längta till vila,
men aldrig vi vila fått:
gudar och mänskor och tankar och stjärnor som ila:
de komma nog alla dit de ha sällast trått.

* *

SOMMARNATT

SOLEN har sjunkit. Tonande rodnad flyter
stilla kring kullars löpande långa kedja.
Solen har sjunkit. Sista strålen bryter
himmelens lilablå aftonfärg.

Natten hon nalkas, lägrar sig tyst över näjden.
Icke en fläkt hörs susa, icke ett blad det dallrar. —
Hördes en suck från dagen, ett tigande eko av
fäjden,
livets slamrande, bittra fäjd?

Stilla stå vattnen. Icke en bölja röres.
Säven har slutat susa sitt vilsna vemod.
Icke en ton av spel ifrån källan höres. —
Hördes tigande ekot igen?

Tunga stå granar lysta av blekgult flöde,
skälvande ljus av måne och vita stjärnor.
Tystare tyst är icke vilan hos döde
än hos sovande sommarnatt.

Fjärran vid bärgen resa sig skuggor stumma
från någon gård, som drömmer om flydda tider;
väktarna sova, de välvande furor krumma,
blinda, böjda av sekelvakt.

Gården vid bärgen drömmer om flydda tiders
rakare själar hos starkare män och kvinnor,
gården i bärgen drömmer om hårdare striders
starkare liv än vårt det är.

Gården i bärgen, gården i tysta natten,
kunde den drömma evigt, sluppe den vakna!
— — —
Se, där seglar en svan över vaknande vatten.
Morgonens första bleka bud.

* *

SKÖRDEFOLKET

BLÅA summo bärgens åsar i det vita,
morgonvita ljuset som ur natten steg
hän i väster, medan solens morgonrodnadsvingar
brunno stilla över östervidan väg.

Bort mot kullars fot och över slättens gärden
lågo fälten tyngda utav dagg och säd
och på skördars guld och näjdens skatter tunga
sågo girigt bärgens tunga jättar ned.

*

Se, där gå de långa rader utav ryggar,
böjda över liar som i solen skina,
och bak böjda männer vandra böjda kvinnor
bindande där liar ormvasst vina.

Solens gyllne flöden över dal och åsar,
himlens ljusa blånad över skogars ro,
sädens tysta, veka längtan emot döden,
att av döden famnas, att hos döden bo —

allt det härliga och allt det stora
som gör livets hån till ljuv musik och bön
såg ej, fann ej, drack ej böjda skarans själar,
som med trötta händer skuro dagens lön.

*

Har du sett dem komma, skördefältens skaror,
trötta, böjda, brutna ifrån solens fält?
Har du sett dem vandra hem mot solnedgången
till sitt hårda tjäll och sina herrars tält?

★ ★ .

EVIGT unga, I med glans i öga,
I med lock om pannan, bleka pannan höga,
I med fröjd i hjärtat, I med mod i barmen,
I med lust i själen, I med kraft i armen,

Er är världen, Er är segerbanan,
I som skrivit kamp på ljusa fanan,
Er är glädjen, Er är diktarlyckan,
I som sjuke kastat ändock kryckan!

Er är lotten att i dödens stunder
giva sorgens varelser ett under,
då I dön med leende kring munnen
sedan livets kampdag är förrunnen.

* *

SKEPP SOM MÖTAS

SAGAGÅRDS pojk ligger raklång i nyslaget,
doftande hö,
ser huru molnen segla hän över himmelens sjö.

Ser hur de komma som drakar, ser hur de
komma som skepp
fram över blånande, solblank, ändlös rymdernas
stepp.

Ser hur det dansas på skeppen en fladdrande,
yster dans,
under dem blå går böljan, över dem soln står
i glans.

Ser hur i dansande ringar glädjen går däcken
runt,
största sorgen är icke för mer än en nypa strunt.

Hör hur det spelas från stäven en flygande stolt
melodi:
hälften är fröjd och hälften är lidelsers tonsvall i.

Hör hur det spelas som kom det från andes-
orkestrars kör:
lyror och fidlor och flöjter och vågors musik
han hör.

Ser hur på vita drakar med gyllne gallioners
bild
det lekes en lek än trotsig, än strålande blid
och mild.

Den stoltaste lek det lekes: de övermodigas lek,
där näst den starkaste kämpen får nöjas att
heta vek.

Ser huru ungmör de le mot sin hjälte och kyssa
sin gud,
krönta med ljusa kransar och prydda i liljors
skrud.

Hör huru löften viskas och längtande hjärtan slå,
ser huru snövita barmar i böljande vågdans gå.

Ser huru glödande kinder och strålande ögon
möts,
ack såsom spröda klingor jungfruliga krafter
bröts!

Ser hur mot fjärran blånande, okänt rike det bär,
ser hur på gungande seglingen lyckan i kungs-
stol är.

*

Sagagårds far ligger krokig i nyslaget,
doftande hö,
ser huru molnen segla hem över himmelens sjö.

Ser hur de komma som drakar, ser hur de
komma som skepp
fram över blånande, solblank, ändlös rymdernas
stepp.

Urblekta segel ses rivna av härjande stormar
och vind,
alla däckets matroser ha hålmager, gulblek kind.

Lasten i skeppen är spillror av krossade lyror
och spel,
varje stämma är sprucken och ingen fiol är hel.

Dansande lätta fötter ha stelnat i kramp och
gikt,
varje poet har bränt sin ungdoms gyllene dikt.

Inga de flygande toner av trollsprungen frisk
melodi,
— där susar en vind av sorger med slocknade
lidelser i.

Gamla förtröttade människor sitta längs relingens
rand
och blicka mot solens sista, guldflammande
aftonbrand.

Vissnade bleka läppar och mattade ögons glans,
falnade röda rosor och vitnad en myrtenkrans,

fårade stolta pannor och döende tungors ord
— hör ekot av gäckade löften och rika
förhoppningars mord.

Tysta som vita svanor fram över kvällstill sjö
segla de gamla skeppen hän emot hemlands ö.

Stäven har ingen förgyllning och seglen ha
slitits i sär:
hem från ett fjärran blånande, okänt rike det bär.

* *

EN LUSTIG CHOMEDIA

OM GUDAR OCH MÄNNISKOR

ÄN är vi gudar som i skaparlycka
varandra tillbe och oss själva dyrka,
än trötta, vilsna vida vägars mänskor
som över stavar luta och mot sanden digna.
Vad är då livet att det så oss gycklar?
Än som en fågels vita solflyktsvingar,
än likt det seglet hos ett skepp som sjunker.
Ej kan det helt förbanna eller helt välsigna.

Vi gå i lundar som av dofter sjunga
in under gyllne almar, under vita lindar
och uti tidig morgondagers bleka ro i
stolta kronor som mot himlen lysa.
Vi gå med själen full av höga sånger
och hjärtat bräddat utav stilla glädje —
då far en vind igenom gyllne kronor,
då stelna toner, våra själar frysa.

Vi gå där böljor slå mot säv och viden
och bleka stjärnor sig i natten spegla
och vita svanor över vågor nalkas,
vi känna salighet med tusen själar —

då brytas böljor och då slockna stjärnor
och vita svanor emot fjärran draga
och nattens onda makters härar komma
med tunga hovar och med skodda hälar.

Vi äro gudar och vi äro mänskor —
vi äro furstar uti tiggarkläder
och arma tiggare i fursteskrudar —
så låt oss gyckla med det liv oss gycklat!
Låt brista lyror och låt harpor krossas,
låt tingel-tangel över jorden brusa
och låt oss clowners grinarmasker taga,
vi hava länge nog tragiken hyllat!

Och låt oss träda uti gycklardräkter
inför vår herre och hans kerubimer
och spela livets stora chomedia,
så att hans mage guppar upp och neder
och flottig hakas käk ur led sig skrattar,
och låt oss alla dö som Hamlet, clowner,
på Högste Clownens egna lustspelstiljor,
då dö vi lustigt, grävas ned med heder!

Då skall Hans Högste Clown vid graven tala
med egen tunga och med egna läppar
en likpredikan över tragici som
spelte sig till döds i komedien.
Och deras gycklardräkt och pajasmasker
de hängas upp runt himlens hälgontroner,
men utav lyrors stoft och harpors spillror
skall makadamiseras himlens gator.

Och utav dikter, som vi mänskor sjungit
och utav toner som från läppar klungit
skall tapetseras himlens skrubb och vindar,
och gyllne dukar som i andakt målats
de varda bilderböcker dem små dårar
få leka med och trampa på med tofflor
som utav himlens fattig-mäster sålats.

* *

SEGRAREN

FRAMTIDENS man — det är han som står
där släggorna dåna med makt,
där hamrarna braka och elden slår
ur ugnen i glödröd prakt.
Där hjulen surra i susande takt
och remmarna gnissla och gny
där står han, framtidskulturens vakt,
i ljus från gnistrande sky.

Framtidens man — det är han som går
i vårarnas ändlösa tåg
under fana som solröd i solspelet slår
över tågande våg invid våg..
Framtidens man — det var honom du såg
kring talarestolen stå
och som äkta hellen med hellenisk håg
ett brusande jubel slå.

Framtidens man — det var han som föll
i går på arbetets fält.
Framtidens man — det var han som behöll
i dag sina stormade tält.

Framtidens man — det var han som gällt
för den sämsta i hela vår här,
på honom vi trossens elände vält
— nu segrarens klinga han bär.

Framtidens man — där är mera än klang
av ära och stolthet däri,
där är mera än klangen av länken som sprang,
när armen bände sig fri:
det är ljudet av tankens jublande skri
att få storma mot solen en gång,
där är bruset från allas körmelodi
och allas segrarесång.

* *

FÖRRÅDDA

JAG ser en syn, en sorgmängd syn,
bak fällda ögonlock:
jag ser en moder dö av skam,
av skam för son som svek sin stam
och sina bröders sak.

Jag ser ett barnalöje dö,
ett ungmöskratt bli vänt i gråt,
en rosig kind bli vit,
när otrodd saga nådde dit:
din far har sålt sin sak.

Jag ser en sol bli evig natt
en vår bli vinterkall,
en stilla glädje bytt i sorg,
ett fästprytt hus bli nesans borg
när nesans rykte kom.

* *

ENGELBREKT, FOLKETS HÖVDING

HAN stod inför kungen, den lille
bergsman från dalkarlars land.
Han syntes ej kungen ett snille
fast han slog med sin seniga hand
i konungens rådsbord och sade, nu ville
folket tala ett grand.

Han talade säkert och sakta,
som Dalälvens sorl ljöd hans ord:
»De våra där hemma, som vakta
om gruvor och skogar och jord
med onöjda blickar betrakta
mångt rådslag från konungens bord.

Vi föddes bland blånande bärgen,
vid susande älvar vi bo;
av tolvmilaskogar är färgen
grön på vår hatt och vår sko.
Men ur fjällen, du kung, fick vi märgen
och i skogarna tankarna gro.

Vi föddes att styra oss själva
och vi lyda ej annan än oss.
Vi vandes att själva få välva
vårt tak över pörte och bloss.
Lyss, kung, nyss klockan slog älva
— klockan tolv så bryta vi loss.»

* *

TANKEN

HON är sprungen, som källan i bärgen,
i dagen ur stenbunden jord.

För mången är hon ett ord.
För några en sol med glansen och färgen
av skapande eld.

Hon är vuxen, som furan på höjden,
i tvekamp med stormar och snö.

Man slog för att se henne dö.
Hon bar dock inom sig styrkan och fröjden
att växa för slag.

Hon är smidd utav stål som en klinga
åt förarn för folkens armé.

Nog tusenden trodde sig se
henne snärjas av snärjande snara och slinga.
Men klingan var fri.

Och huggen i gnäjs som en klippa.
en klippa mot himmelens sky,

är hon Världsalltets enda staty.
Hon stormats, men ingen vält världarnas klippa:
där krossades allt.

*

Hon är hatad som solen, som ljuset
är hatat av skumraskets män.

Det bleknar i vråarna än,
när hon kastar sitt bländande ljussken i huset,
där falskmyntarband hålla bo.

Hon är älskad som solen om dagen
är älskad i soldyrkarland.

Vi gingo i bål och i band,
vi ledo de bittraste gisselslagen
för dryck av dess vin.

Hon är evig som klippan och stenen
hon sprang ur i födelsens stund.

Hennes plats uti gudarnas rund
är den yppersta, enfödda fruktens på grenen
av livsens träd.

* *

FILOSOFERNA

NATTEN var kall. Av kylan som trängde mot jorden
böjdes liljorna,
liksom buro de tunga lod vid de bleka kalkarna.

Ängdernas trötta blommor de slöto sig
sakta för frosten
som för att värna det rummet där hjärtat låg.

Vit, pärlfin dimma låg som spindelnät över fälten.
Stilla, frostkallt klar
var septembers blåa natt.

Vi gingo vägen som vi brukade vandra
i tankar och samtal.
Vi kände att kölden dödade kring oss,
sågo hur liljorna bleknade och dogo,
sågo de sista blommorna kvävas
av pärlfin ånga.

Vi talat om livet det rika,
rikt som stjärnorna ovan oss,
gåtfullt som suset i säven,
som böljar i sakta och tunga vågor.

Vi talat om livet det skapande,
det enda vissa vi äga,
stort i kamp och i lidande,
stort i glädje och smälek,
ett spel på harpor,
en dröm i kvällen.

Nu tänkte vi på döden kring oss,
den stilla befriande,
som ger allt åter åt jorden,
vår trogna, vår goda moder,
som skördar skänker
och liljor föder
och ljusröd ljung och skogar
där fåglar sjunga.

* *

MÄNNISKOTANKAR

äro som stjärnor som lysa höga och starka,
stora och fagra tills de mot slocknandet längta,
då de på vågor få gunga in uti natten,
vilandets eviga hus för slocknade stjärnor.

* *

HÖST

TUNGA susa vindar över fält och skogar,
bärgad skörd är lagrad uti tysta gårdar,
djupt i sommarns marker skära vassa plogar
och om sommarns blommor höstens lie vårdar.

Tunga sjunka skuggor över mo och gärde,
höstens ande skrider genom landen;
Som om än i döden livet log, så är det
när i guld och rosa hösten tänder branden.

Almens guld och lönnens gyllenbleka välvning,
bokens röda kronor, askens silvervita,
ekens kopparsken med ton av ljus i skälvning
— livets färger sig i dödens nita.

Höstens ande skrider genom landen,
sakta böjes blommans kalk mot döden,
vågors gång blir tung mot videstranden,
tyngre bliva mänskors egna öden.

* *

EN GAMMAL VISA HEMIFRÅN

HON var stolt som en hjälte vars klinga
är förmer än en härs hela makt,

hon var käck som en man som kan tvinga
tolv vargar att fly på sin jakt.

Hon var fager som blomman på ängen,
som liljan i solstrålens ljus,

hon var ljuv som en ton ifrån strängen
på harpan i helgonens hus.

Hennes gång var en drottnings i like,
en drottnings i konungars sal,

men icke för land eller rike
hennes midja var köpt eller fal.

Hennes kärlek var stark såsom glöden,
såsom glöden av smältande stål,

hennes kärlek var stark in i döden
intill döden på flammande bål.

Hennes kärlek var född ej i dalen,
men på blånande bärg mot det blå,

där ej växer den dvärgfödda alen
men där kungsborna cedrarna stå.

Hennes kärlek var icke den lilla
som mätes av kyss eller blick,

hennes brand var den stora, den stilla,
vars flamma i rymderna gick.

Vad djärvast en kvinna har vågat
det vågade hon för sin vän.

När hon bägarn med guldvinet rågat,
så drack han, och svek henne sen.

*

Nu stod hon och ringde med kläppen
mot kopparens klagande malm,

hon hade ett löje på läppen
och sjöng en botgörarsalm:

»Det brinner, det brinner i huset
i huset där vännen min är,

släcken ljuset, o hjälp, släcken ljuset,
jag har honom ännu så kär!

Det är jag som har stuckit i låga,
det är jag som har burit dit ris,

det är jag som har skjutit med båga
hans hjärta till stelnande is.

Det är jag som har dödat och mördat,
det är jag som har stuckit i brand,

den jag älskat och dyrkat och vördat
har jag nedgjort med denna min hand.»

Hon stod högt i tornet i natten
i naken och vansinnig glans,

hennes sång var som sorlet i vatten
när det sättes av stormen i dans.

Hennes hår flöt som strålande flödet
av smältande guld i en flod

och långt över kullarna ljöd det
hennes ve över lågor och blod.

VISAN

DU gamla visa uppå enkla strofer,
som våra fäder till fioler sjöngo,
du visa diktad mellan dagens möda
och nattens tunga, mer än tunga vila,

vad du var sällsamt djup, du gamla visa!
Vad trötta själar och vad mörka öden,
vad starka känslor och vad tunga tankar
fått ton och klang i dina visa strofer.

När än på gula blad jag läser dikten
som speglade de gamlas tysta själar,
då ser jag hjärtan som av vemod brusto
och starka känslor som av längtan dogo.

Du gamla visa, diktad tätt vid plogen
och intill mager skörd som fälten gåvo,
du höga visa med en ton, en längtan
till fria dagar och till ljusa vårar,

du gamla visa till fioler spelad,
nu är du död med dem som dig ha sjungit,
men deras tankar som du gömmer i dig
de äro ej bland tidens döda tankar.

Du gamla tanke! Full av själ och längtan
med mera utav hårda öden i dig
än vi förstå — du stolta fria tanke
si, när du dör då dör ett folk desslikes.

* *

MÄNNISKORNAS SÅNG

SPELA, Orfeus, att vi glömma
allt vårt kval och all vår längtan,
spela Orfeus, att vi drömma
oss att fria vandra uti sol och sånger!
Spela, spela att vårt hjärta glädes
att vårt mörker skingras och det ljusa sädes
sådd blir evig sol och saga!
Orfeus, spela!

Eller för oss an, oss alla!
Må du flöjten kasta, blosset taga!
Orfeus, Orfeus! För oss, underjordens mängder,
upp till solens slätter, upp till ljusa ängder!

Orfeus, du som ser oss lida:
tunga såsom block av kvalen
våra ryggar böjas,
våra knän de svikta,
våra själar dö...

Orfeus, Orfeus! Sjung till samling,
sjung till samling våra skaror,
sjung till väldig allas samling
att vi tåga må mot solen!
Blosset grip! För an! Mot solen,
solen, solen, solen!

* *

DEN SOVANDE STADEN

FRÅN KATARINAHISSEN

I

TYST över somnad stad låg sommarens blida natt,
fylld av syreners doft och doft utav hägg och lind,
en stilla berusande, vårljum, läkande doft.
Sakta som stigande rytmer summo molnen för vind,
som susade stillsamt milt. Likt gyllene blekskirt stoft
föll ifrån måne och stjärnor ljuset i slumrande natt.

Strimmor som smältande guld lyste i västers rand,
kullarnas vågor i norr glänste i silver och blått
av klara och äkta färgers nattliga glans.
Hän över sovande stad låg ljus i blekgult och grått,
ytterst var svart som en mur en stor och underlig krans.
Fjärran mot havet vitnade stelnade vågor av sand.

Sovande stad! Si, jag drömde om dig där du låg,
fridfull som näjdernas ängd, där döde de vila och bo,
tyst som en sjunken klocka i havets djupaste rum.
O, du min sovande stad, vad sörjde jag icke din ro . . .

II

Stad, då du sover och de falla bleka ljusen
längs dina tomma gator och på dina tomma torg
och tystnad ligger ruvande och tung över husen
och du liknar en kvinna sänkt i sorg.

Stad, då är du mäktig över själen i mitt hjärta,
då är du som en öde stad som slumrat in och dött,
då ger du ro min ande, då läker du den smärta,
som dagens tusen levande ha fött.

Stad, ack du är mäktig, när de vita stjärnor välva
sitt ljus på din slummer och din ökentysta värld,
då ser jag inga själar som utav ångest skälva
och intet hjärta blöder som träffat av ett svärd.

Stad, ack när de sova, alla gatorna och husen
och tystnad vilar ruvande och tung över dig
och skuggorna bli djupa och bleka sila ljusen
från lyktorna — då finna säkert själarna sig.

MORGON

VIT av morgondaggens pärlor låg i soldis ängen.
Träd och blommor skimrade i mattblek glans.
Fuktigt frisk var luften, ljuvt man ville fånga
dungars späda, våta grönska i sin famn,
sticka in sitt huvud i syreners klasar,
andas morgondoftens ljuva kyla i sitt bröst,
rista tusen vita droppar i ett regn av pärlor
över naken hals och över naken barm.

Det var morgon, tvagen junimorgon,
våt av dagg låg marken som av fällda tårar.

* *

DE SISTA MÄNNISKORNA

GLANS av slocknande sol från mörkblå
rymdens siden.
Tung och tyst låg dagen välvd över sovande
ängder,
stillhet låg över jorden och tystnad i säv och
viden,
matta glänste stjärnors vita mängder.

Tysta gingo de, drömmande, tysta som vågor i
vatten...

Känslor dem fyllde voro som flödande floder,
känslor dem fyllde voro som spelande strängar...

Tankar dem buro voro höga och vida,
goda och ljusa som himmelens stjärnor bleka.
Drömmar de drömde gjorde dem sällsamt blida,
gjorde dem sällsamt varma, rika och veka.

Bilder från gångna tider stego för själens öga,
människosläktets saga ringde i melodier,
livets gåta och slocknandets gåta, den höga,
smälte samman till saga och symfonier.

Aldrig de voro så goda, ej människolycka större
än den sista dagen av nätter som evigt sovo:
bakom dem segrarnas lycka, framom dem
vilandets ro
över dem eviga stjärnor som i eviga rymder bo.

* *

DU var som de leende skördar
som växa där hemtorvan plöjes.
Du var som den sista granen
som står där hemskogen röjes.

Du var som den blekdjupa natten,
den tysta som lockar till tårar.
Du var såsom dagen, den skapande
dagen i solstarka vårar.

Din kärlek var icke en låga
som brann och förbrann: den flamman
som tändes hos dig, den slöt sig
med eviga elden samman.

* *

SAKTA falla strålarna, aftonsolens strålars flod,
på ditt huvuds bleka ro av död som stilla kom.
Vita rosor smycka dig som då du i livet stod,
på ditt täcke ligga strödda höstens sista blom.

Slutna stora ögonlock täcka livets sista dröm,
där den speglats djup och hel i dödens klara glans.
Dina lockars svall det flyter i en gyllne ström,
som kring helgonhjässa någon helgonkrans.

Dina läppar äro slutna, veka, blida som till kyss
hän mot den ditt hjärta trådde, när du sällast log.
Var din tanke nyss
hos honom då du blid och stilla dog?

Dina händer äro slutna som du höll dem slutna då,
när i livet dina ögon drucko utur hans
och din panna sken så ljus som kunde ingen nå
din stora lycka med en dödens krans.

Sakta falla strålarna, aftonsolens strålars flod,
på ditt huvuds bleka ro av död som stilla kom.
Vita rosor smycka dig som då du i livet stod,
på ditt täcke ligga fallna höstens sista blom.

* *

RAGNARÖK

DE röda stjärnor sprutat sin eld över staden,
som ligger tung och stönande på slätt som
kämpat matt.
Se, stadens torn de sträcka sina spiror upp
i ljuset
till det vita och eviga — det slocknande suset
från stjärnor, som ila undan slocknandets natt.

Se, höjderna och kullarna och bärgen hur de
simma,
som vågor på ett frostblått och frysande hav.
Den ensamma furan, den åldriga och krumma,
med kronan upp i molnskyn där stjärnan dog;
den stumma,
den sista furan längtar till sin grav.

Se, säden på fälten den vaggar som i vånda.
och skogarna susa och andas som i nöd,
och trötta fågelvingar de lyftas, som om pilen
sutte i vingen, och floden är som Nilen,
som bannades till blod och till död.

Och en efter en hava stjärnorna slocknat,
sakta som blåsta ut av ödets egen mun — —

*

Gott är att sova i æoner av år,
i slocknad jord, vid slocknad sol och saga,
och aldrig mera vakna, men ändock drömma om
den värld vi sågo skymta, när vi kämpade som bäst
och tapprast och stoltast i livet.

★ ★

EN GÅNG . . .

EN gång skall det allt ligga öde,
det liv som andas och röres,
och tyst, som blott hos de döde,
är tystna'n som aldrig störes.

Och släkten av mänskor som stridit,
som gråtit och hoppats och sjungit,
de alla som fröjdats och lidit
gått hän som ton som förklungit.

Si, alla de vila i näjder
där helst de sörjde och logo,
där bort ifrån oro och fäjder
till evig vila de drogo.

Nu tysta stå tigande skogar
och stilla gå floder och flöden,
av rost täras klingor och plogar
och skördarna bugna mot döden.

Den sista mänskan är gången
till vila som aldrig störes:
aldrig den stolta sången
av människotunga mer höres.

Och skogar och skördar de somna
till samma eviga vila,
och vindar och vågor domna,
och stjärnor sluta att ila.

* *

PROSAFRAGMENT

PETER FRANKS DOTTER

PÅ Peter Franks tid, han som var en av de första i ätten och som omkom, då vårfloden sprängde dammarna och bröt lös över fälten, — på denne Franks tid var Västerby icke så stort som nu. På sin höjd födde det då fem kor och ett par oxar. Men i alla fall var Peter Franks gård den största i socknen, och eftersom gården var störst, så hade Peter Frank mest att säga i bygden. Som ju är sed än i dag. Ty det är så bekvämt för de rika, att deras vett räknas efter gårdarnas tunnland. Eljest skulle de ju ej så sällan få riskera, att de befunnos föga förstånd ha. Emellertid hörde Peter Frank till de rätt sällsynta människor, som äga både tunnland och vett. Över detta yvdes han inom sig själv, om han ock i det yttre såg enkel och ödmjuk ut. Ingen visste detta så väl som hans hustru, ty hon hade i många år sett Peter icke läsa något annat i bibeln än om David och Salomo. Att detta var ett bevis på sinnets stolthet visste hustrun. Men hon vågade icke öppet säga honom, att det för visso vore gudi behagligare, om han läste om Israels vandring i öknen eller om Job eller om profeten Jeremias. Blott när hon i hemlighet kom åt, lade hon bokmärket från David till Job, från Salomo till Jere-

mias. Men Peter Frank hittade dock alltid dit han ville, i bibeln.

Denne Peter Frank och hans hustru hade en son och en dotter. Sonen hette Nils och var den Frank, som när han var kommen till åttio år och kyrkan i socknen brann, gjorde sig en käpp av sitt lieskaft och vandrade kring för att samla pengar till en ny kyrka. Nu var han bara gosse, då denna historia hände. Dottern var några år äldre än sonen. Hon var tjugu år omkring och hette Sigrid. Denna flicka hade liksom far ett styvt sinnelag, men som Peter Frank ansåg, att sådant ej hövdes kvinnorna utan blott männen, så tog han ofta månget tag för att böja den unga vidjan. En dag vid skördetid, då skördefolk var hos Peter för att hjälpa till med säden, ville fadern lära sin dotter ödmjukhet, och därför befallde han henne att taga upp säd och binda efter en, som en gång suttit i häkte för stöld, en man som hette Henrik.

— Han passar åt dig, sade Peter Frank.

Blodet sprang upp i flickans ansikte, ty skymfen var hård.

— Aldrig! — kom hennes svar.

Men i samma ögonblick kom hon att se på honom, som mer än hon själv brännmärkts och led av dessa ord. Då böjde hon sig ned och band nekerna efter honom som suttit i häkte för stöld.

Medan hon så gick lutad efter hans skåra och band hans säd, kom hon att tänka på vad lidande denne man, som för långa år sedan straffats för den orätt han gjort, i hela sitt liv fick utstå, hur han måste känna alla blickar som piskslag och alla ord som svidande rapp. Och som hon gick där, lovade hon sig själv, att han icke skulle få

räkna henne som en bland dem, vilka slagit honom utan hjärta och förskoning. Medan hon gick i hans skåra, tänkte hon så på, hur hon skulle kunna göra honom gott, utan att han förstod, att det var blott ett urskuldande.

När skördefolket ätit sin middagskost, var det sed, att männen vilade litet och att de då lade sina huvuden i kvinnornas knän, envar skördekarl i hennes som bundit hans neker. Så gjorde ock folket nu, men Henrik, han tjuven, gick bort och lade sig mot en tuva, ty hos honom ville aldrig någon av kvinnorna vara eller ha hans huvud i sitt knä. När nu flickan såg, att han gick bort från de andra att vila, gick hon en omväg efter honom, och när hon sett, att han somnat, satte hon sig hos honom och lyfte hans huvud upp i sitt knä. Då kom hon att betrakta hans panna och fann, att den var vacker och strök sakta över den med sin hand och torkade bort svetten. Hon betraktade sedan noggrant hans drag och menade, att de icke kunde vara en ond människas. Klarare och klarare såg hon för sig, hur det var de ostraffade människorna, dessa alla som kastade stenar, som voro de onda.

När skörden hos Peter Frank var slut och folket skulle gå till sina gårdar och hem, gick dottern inför sin far och bad att få följa honom hon fått kär. Då gick ett moln över Peter Franks panna, ty detta hade han visserligen icke beräknat. Men han lät henne gå, ty han hade en gång sagt, att hon passade honom.

* *

DE FEMHUNDRADES TÅG

SOLEN lyste och sken på de gulröda tegeltaken i den lilla staden, stänkte litet glans över den grumliga, grunda ån, där småpojkarna sutto och metade från stenarna på strand, kastade en smula ljus in i aldungarna, som stodo täta som häckar på andra sidan vattendraget.

Vårljum och silande, som alltid sol i maj, försökte den också att tränga in genom fönstren, där den kunde, såsom i ett och annat frontespisfönster till något av de gamla korsvirkeshusen, där dessa fönster nådde ovan skuggranden. Men skuggranden låg högt, ty gatorna i den lilla staden voro smala och därför skymde alltid husraderna bort solen för människorna. Så att gatorna lågo nästan alltid i skugga, tung och dyster. Ty solen kom aldrig i zenit, då den ju skulle för en stund kunnat driva bort skuggan. För den skull hade man heller aldrig sett något glimma och spela i sol från gatan. Ville man se något som lekte i solljus, så fick man antingen gå utom staden eller ner till torget, där inga husrader skymde undan solen.

Här vid torget bodde borgmästarens.

Det var första maj, det var söndag och klockan var tre. Borgmästaren och hans familj hade just

rest sig från bordet, där man dagen till ära druckit rhenskt.

Borgmästarn stod i tankar lutad mot fönsterposten. Han tänkte på att han borde yttra några ord till sina barn i dag. Det kändes så högtidligt inom honom. Så talade han.

— Första maj — borgmästaren gick till djupet av sina historiska kunskaper — är en gammal ursvensk högtidsdag, nedärvd till oss från goter och germaner. Av alla våra fäder har den dagen hållits helig. Fordomdags kallades festen på denna dag midvintersfesten, därför att den inföll mitt emellan vintern och sommarn.

Här rodnade borgmästarinnan, som varit guvernant och kunde sin historia bättre, lätt.

Borgmästarn fortsatte, i det han lade en faderlig arm kring sin äldsta dotters liv, där hon stod vitklädd och fjortonårig med en bukett nyblå vårvioler vid bröstet.

— Glöm inte att ära denna dag, mina barn, som en de goda gamla sedernas dag. I våra tider ha dåligt folk gjort denna dag till sin för att då protestera mot all urgammal sed och hävd och mot alla lagvunna rättigheter. Socialister kallas de och äro det slags människor, som vilja äta utan att arbeta, som vilja avskaffa våra lagar och avsätta kungen. Stackars trasvargar äro de, utan heder och ära.

— Och de hata Jesus, tillade borgmästarinnan, som tillhörde styrelsen för stadens kristliga förening för unga kvinnor.

Borgmästaren fortsatte:

— Snart skola de draga här förbi gatan fram, i en stor hop, med en socialistflagga framför sig, som ser blodig och hemsk ut. Den är symbolen — symbol betyder liknelse, uttydde borgmästa-

innan för barnen — av eld och brand och mord, av allt det förfärliga som skulle komma över oss, om dessa människor finge makten.

Hit hann borgmästarn i sitt tal, när ett trumspel hördes genom det för solen öppnade fönstret. Alla barnen sprungo dit.

Den gamla ärevördiga gatan fram, mellan de rutiga korsvirkeshusen, kom de fem hundrades tåg. Först hörde man från borgmästarns fönster blott musiken. Så stucko fanorna upp en och en i en lång rad ovan hustaken, tolv stycken, spelande i solen. Det veckade sidenet, glödande rött, glänste i luften. Vinden slog om de stora dukarna, så att de böljade i stora, sakta vågor. Knapparna på fanstängerna lyste som guldkulor.

Det var ett mäktigt skådespel för alla, mäktigast för dem som stodo i den djupa skuggan på gatan och sågo solen spela i dukarna. De hade aldrig sett solen skina på något, som kom gatan fram, förr än nu.

Borgmästarns sågo de fem hundrades leder tåga fram på det soliga torget framför dem. Med trummandet och hornspelet blandades dånet av de trampande tusen fötterna och ljudet av vindslagen i fanorna.

Han, den gamle, som nyss talat om trasvargar och dåligt folk, stod förundrad och såg lederna tåga fram, de fem hundrades. Det var inte det slags folk han tänkt sig. Han såg att det var ett nytt släkte, som kom tågande, nästan en ny ras, tyckte han.

Barnen tittade förtjusta på tåget, som gick förbi.

Främst kommo gråstenshuggarna, som arbetade i klippbergen utanför den lilla staden. Liksom alla de följande hade de hela, vackra kläder och sågo vänliga och hyggliga ut. Några, de äldste,

hade krokiga ryggar, av ett helt livs lutande över hacka och borr. Ett par stycken hade ett tomt hål i stället för öga, men det förstodo även barnen, att stenflisor och sprängskärvor gjort.

Efter stenarbetarna kommo hamnkarlarna i tåget. Många hade också här böjda ryggar. De hade kroknat av säckarna de burit dag efter dag från fartygen i hamnen upp till magasinen. Barnen märkte även att dessa män hade tunga ögonlock, men de visste icke, att det berodde på att hamnkarlarnas ögon mest få skåda mot marken. Icke häller förstodo de, varför benen gjorde trubbvinklar vid knäna, liksom kunde de icke bära upp kroppen.

Näst hamnkarlarna gingo i tåget arbetarna vid tändsticksfabriken. Barnen sågo att här var det bara ungt folk i lederna. Det undrade de över, ty bland de andra hade de sett många gamla karlar. De tittade efter några med långt skägg, men sågo ingen. Om de kunnat fråga dem som gingo förbi, skulle de fått lösning på gåtan. Då skulle de fått veta att bland dem som arbeta på en tändsticksfabrik, blir ingen gammal. Giftiga gaser och ångor döda dem. Men innan de dö bli de gulbleka i hyn och röda i ögonen. Det är fosforn som fräter bort rodnaden på kinderna och förstör ögats näthinna. Detta kände icke barnen till, därför förstodo de ej heller varför många av de unga här sågo så sjuka ut.

Så följde i tåget glasbruksarbetarna med röda brännsår i ansikten och med skälvande händer efter hårda tag kring heta stänger. Sedan kommo murarna och målarna och snickarna och bagarna, led efter led i tåget. Efter dessa gingo arbeterskorna vid filtfabriken. Gråblek hy hade flickorna, som de ju alltid få, vilka dagen lång

stå i dammuppfyllda rum. En svag rodnad brann väl på kinderna — när barnen blevo äldre fingo de veta, att de mänskor alltid bära bleka rosor i hyn, vilka ej ha friska lungor. Efter fabriksflickorna tågade träarbetarna, mekanisterna och järnsvarvarna, så tobaksarbetarna och filarna, så alla de andra; femhundra arbetsbin i samhällets bikupa tågade förbi in på soltorget.

Det var en mäktig syn, ty det var spelande sol över tåget.

De femhundrades tåg!

Borgmästarns äldsta, fjortonåringen, hon i den vita vårdräkten och violerna, stod vid det öppnade fönstret och såg lederna tåga fram. Hon tänkte på att det var det vackraste hon sett, detta tåg med de gyllenröda dukarna, och hon hade alldeles glömt att fadern sagt, att det var dåligt folk detta. Hon kände att det susade i huvudet och sjöng inom henne av glädje över det hon såg. Hon blev så glad, att hon fick tårar i ögonen.

Hon visste inte alls, hur det var fatt med henne själv, men hon tittade åt sidan, åt det håll där fadren och modren stodo. Hon såg att de inte märkte henne. Då tog hon violbuketten som satt vid barmen, blommorna hon fått av mor, och hon kastade dem ner över den sista fanan och de sista leden. De blå blommorna rägnade sakta ner och ett par arbetare tittade undrande upp mot borgmästarhuset. Flickan ville le mot dem, men tordes inte, ty fadren såg just åt hennes håll.

Så var tåget hunnet förbi och de sista av de femhundra svängde in på soltorget.

ETT UPPLOPP

DET är icke lätt att bestämma de känslor, som leda en folkskara. De födas i ett ögonblick, fästa sig i själen som gnistor i halm, växa sig mäktiga, okuvliga, leda alla andra känslor, binda tankarna. De likna fröna till det träd som sagan låter sås, slå rot, spira upp, knoppas, gå i blom och ge frukt på en enda natt. De likna också dessa våra tankar som vi icke alls veta varifrån de komma, men som äro som troll, vilka bemäktiga oss och ej lämna oss någon ro, utan ständigt virvla om inom oss, alldeles som agnarna i logen, när slagorna gå. De likna även ibland de melodier, som sjunga inom oss utan att tystna eller kunna tystas. Själens strängaspel har tusen trådar och vi förstå icke deras toner, men vi lyda dem i regel, på gott och ont, liksom hörde vi mor säga: gör så, mitt barn.

Det var vid sextiden på aftonen.

Dagen hade varit en strålande vårdag, en sådan som förebådar sommaren. Ljum och behaglig som ett bad i juli. Vårblå hade himmelen varit med små vita moln.

Vid de gator, där strejken vid de stora bagerierna pågick, var mycket folk i rörelse och

skarorna ökades i väldig grad, allteftersom tiden led. Mänskorna stodo i klungor och grupper eller vandrade av och an. Någon gång skar en vissling genom luften, när någon person från bagerierna visade sig. Då och då hördes några förbittrade utrop. De magra ansiktena talade om hårda öden, men också om en viss bestämdhet, som icke ens ämnade vika för våld.

Man hörde ett sakta sorl bland massan. Men allt gick fredligt till. Många kvinnor syntes och barn lekte, som om intet ovanligt var på färde. Man visade nästan stilla och imponerande sitt missnöje mot fabrikernas ägare.

Så kom stöten som tände eld.

Det var en avdelning ridande polis. Den syntes vid ändan av en av de folkfyllda gatorna. Den kom i nästan full fart för att ränsa gatan.

Den sprängde in bland mängden som intet sådant anade. Det blev ett tusenstämmigt skri från skaran, en rusning åt sidorna, ett gripande efter stenar och käppar för att ha något att värja sig med mot hästhovarna och battongerna.

Små barn och gamla kvinnor såg man ridas omkull och bli trampade.

Då var det som skarorna grepos av vredens och raseriets makt. Stenar började susa och käppar vina och förbannelser hagla över dem, som icke aktade små barns och kvinnors liv.

Man såg en gosse om femton, sexton år; han var just på väg hem då polisen kom sprängande in bland mängden och började slå. Då visste han nog ej annat, än att han var långt borta i revolutionens land bland ett kämpande folk, han såg lederna bakom sig, folkets leder, det pinade folket som var av hans stam, som han älskade och drömt om att befria. Han såg ju förtryckarnas

knektar rida ner värnlösa och slå barn. Han trodde visst så säkert att han var anföraren, ledaren, och han svingade sin mössa och ropade så det skallade: »Leve revolutionen! Leve folket!» och obeväpnad och ung rusade han in bland den ridande våldsmakten, fick ett slag av en battong, bleknade och föll och blev buren in i en portgång av två arbetare som sågo honom falla.

Där låg också en nitton-års flicka med mörklockigt hår och stora ögon i ett fönster och såg hur man slogs nere på gatan. En stund kämpade hon emot. Men rätt som det var tog hon ett tag om den ljusa gardinen, ryckte den ned med ett ryck och lät den som en fana slå ut genom fönstret. Skarorna jublade åt henne, men en polis kastade något upp mot fönstret. Och gardinen föll fladrande ner på gatan.

En gammal gumma hade råkat mitt in i stridsvimlet. Hon hade kommit med en korg på armen från handelsboden och skulle just gatan ner hem till sitt, när polisen kom ridande. Hon såg folket taga till stenar och käppar, blev ond över det och tillhöll de närmaste och skrek att sådant ofog skulle ingen göra sig skyldig till. Då såg hon en polis rida upp mot en vägg där en flicka stod med något i förklädet. Och hon såg hur den lilla föll för stöten hon fick av hästen, och hur mjölet och sockret och brödet i förklädet föll ut, alla sakerna som hon varit och köpt för mor. Då flög där en flammande rodnad över den gamlas gulbleka kinder, och först kastar hon mjölkflaskan hon bar i sin korg efter den nedrige, som ridit omkull flickan, och sedan alla de andra varorna, den stackars fattiga gumman.

Där var även en gubbe som gick och sopade i en gård när de ridande sprängde in i folk-

skaran. Han gick stilla och tyst och lät sig intet bekomma. Han tycktes varken höra eller se, alldeles som om slik en kamp varit vardaglig. Nå, ibland ryckte det smått i de gamla nävarna, just som om han haft en rasande lust att skynda in i striden med sin sopkvast. Då kommo de båda arbetarna in på gården med gossen de sett falla för battongslaget. Och gubben gick in och bäddade sin bästa säng åt gossen och lät tvätta honom med ljumt vatten och befallde sin gumma koka kaffe åt honom. Sedan gick han åter ut på gården och sopade.

Folkmassorna hade nu ökats oerhört, så att de fyllde alla angränsande gator och gränder. Och polisen var driven tillbaka.

När nu polisen drivits tillbaka, ville folket gå hem. Då var det som hela leder ridande polis sprängde in från sidogatorna, där idel oskyldiga stodo. Och nu veno sablar över skuldlösa och vassa hugg över värnlösa. Där någon flydde in i portarna red polisen efter och slog, där någon stod på sin egen trappa fick han ett slag.

Men mot natten hade polisen ränsat gatorna och poliskamrarna voro fyllda med tagna offer.

Dessa offer, tagna bland skuldlösa, dömdes sedan till års fängelse. Far rycktes från barn, son från mor, bror från syster, en försörjare från sin familj, arbetsamma människor från sitt arbete, därför att rättfärdighetens eld kommit att flamma upp i deras bröst, därför att oskyldiga måste lida för skyldiga.

* * *

När orättens och våldets och de falska edernas domar, som förde goda och oskyldiga i häkten, gingo ut över rike och land, så grät folket i

bygderna över de dömda och över deras hustrur och barn. Och många som gråtit och sörjt så mycket över elände och nöd och orätt tillförene att de nu ej mera kunde fälla en tår, de knöto sina händer mot det ställe där de trodde att den hårda domen fällts.

— Gud straffe dem som så dömt! sade en.

— Omänsklighet har säte i riket, sade en annan.

— Slik dom varslar om stränga tider för de store en gång, menade en tredje.

— Död åt de styrande! svor en fjärde.

Över allt landet, från längst i norr till här ytterst i söder, gick som ett förbittringens skri från det folk, vars söner och anhöriga dömts oskyldiga.

Det skriet susade genom skogarna och sjöng över hedarna, det lopp längs älvarna, där arbetets folk bodde och utmed sjöarnas stränder. Det skriet hördes i brukets smedjor, där hamrarna bultade, och i gruvorna, där hackorna ljödo. I fabrikerna, där maskinerna surrade, i verkstäderna, där hyvel och mejsel och borr gnisslade, i alla de mång hundra tusen husen, där folkets barn bo, hördes det. Överallt var det som det hamrade och dunkade, hackade och gnisslade, sjöng och surrade en väldig maningens musik till de orden: Död åt de styrande!

Som en vårstorm drog det genom nejderna, klingande, välvande, brusande, likt ett hav i uppror.

Hade i den stunden gått en larmsignal genom skogarna och satts i gång en stormklocka längs stränderna och spelats en upprorsmarsch genom rike och land, ja, då vet man icke vad som hänt och icke vad slutet blivit.

Men ingen trumpet smattrade och ingen klocka

dånade och ingen klingande krigshymn spelades, ty Sverges folk är ett tåligt folk, som alla dagar minnas hur Engelbrekt tre resor bönföll innan han kallade till vapen.

Vid denna tid gick en vädjan om hjälp i olyckan ut från de oskyldigt dömdas än oskyldigare hustrur och barn.

Blott till de fattiga i bygderna, blott till arbetets betungade folk gick den vädjan fram.

Men de fattiga hörde sina oskyldigas bön och de gåvo, de, som knappast hade bröd för dagen, sin skärv, där icke en rik man skulle givit en pänning. Med varm hand och fullt hjärta gåvo de. Med tårar i ögonen och harm i själen gåvo de. Och gud fick ofta heta ond i de tiderna. Som alltid i förtvivlans stunder, då orätt föder harm, starka känslor och djärva tankar. Ty harmen angriper gud lika ofta som förnuftet gör det.

Från allt Sverges fattiga och suckande folk kom hjälp till de oskyldiga och deras barn. En liten flicka i Gellivara skrev ett brev med en slant i och omtalade att hon sålt sitt enda par skor för att få en päng att skicka till de stackars små i Göteborg, vars far satt i fängelse. En annan flicka, från något bruk i Vermland, skickade sin konfirmationskofta »till den bland de olyckliga som den passar bäst».

Från Munkfors sände en skomakarpojke ett par alldeles splitter nya stövlar och från Eskilstuna en annan gosse tre kronor, »allt som han hade i sparbössan och som annars skulle varit till julklapp åt far och mor».

I Laholm bodde en gammal gubbe, som nästan var blind. Han ägde en liten oansenlig stuga och en liten sparpänning på banken, samlad under många års arbetsslit. Också till honom nådde

budet om den hårda domen i Göteborg och kanske mer än någon annan grep den honom, den gamle, som gett sin ungdom, sin hälsa och sitt livs arbete åt de rike och nu satt nästan blind. Så att då bönen om hjälp kom, stapplade han åstad till postbanken, där hans sparda skärv satt och hela summan sände han de dömdas barn. Därefter sålde han sin fattiga stuga och skickade också pänningarna för den till Göteborg. När detta allt var gjort, gick han själv till fattighuset.

Men folk, som kände honom, visste att intet i världen hade han så fruktat för som att komma på socknen.

Från ett ställe i Dalarna skickade en gammal gumma, änka efter en arbetare, som i unga, blomstrande år omkommit å ett järnbruk, en silverklocka, och hon skrev att det var hennes enda minne av sin ungdoms älskade och det käraste av allt i världen. Men hon sände den likväl, »ty mänskorna måste hjälpa sina olyckliga när icke gud gör det».

Från platser i allt Sverges land kom hjälpbidrag ner till Göteborg, så att det tydligen syntes hur folket fattade domen och vilka känslor, som dvaldes i hjärtan och sinnen. Med många av bidragen följde brev, ett utdrag ur en bok eller en lyckönskan till bättre tider eller förbannelse över dem, som styrde i landet.

* * *

En bland dem som dömts hårdast var en sjuttonårig yngling vid namn Kask. Alla förmäns vitsord ägde han. Långt från fjärran Norrland, där hans far varit bland de bönder som bolagen drivit från gård och grund, hade han kommit

till Göteborg för att få arbete. Döde voro numera hans fader och moder, döde voro hans syskon, och ingen i världen fanns som stod honom nära.

Han hade dömts till två års fängelse, emedan han sades ha setts med en sten i handen bland dem, som angripits av polisen den dag då harm och vrede sjöd på gatorna. Två polismän gingo ed på att de sett honom med tillhygge i händerna; själv nekade han till att han haft något i sin hand den aftonen. In i det sista nekade han. Och när domen föll, gick han bruten av sorg fram till domaren och grät. Men domaren vinkade åt vakterna att föra honom ut. När han då kommit till dörren som ledde in till cellerna och mörkret, då vände han sig om mot folket som stod i rättssalen och högt så att det hördes över allt sade han de orden:

— Vid mors ro i graven, vid min egen själafrid, jag är oskyldig — — —

Då bleknade domaren, berättades det.

Nu satt han, Kask, i cellen på det andra året och han drömde just om våren och solen och blommorna. Ty han visste att nu var det vår där ute i den stora vida världen.

I tre veckor hade han suttit på sin bänk och tittat ut genom gallret, som smalt och litet satt vid ena väggen och varigenom han kunde se en flik av den vårblå himmelen. Den fliken av himmelen hade han nu fått så kär, att var gång det var mulet så var honom sorgen tyngre och fångenskapen bittrare än eljest. Varje dag som var klar var som en stor glädje för honom, och ibland då solen för några minuter sken in, kunde han nästan glömma att han satt i en mörk cell med grönt fuktkalla väggar, som lade sig liksom is

över bröstet. Då kunde han tro att han satt i ett vackert rum med förgyllda tapeter och bårder. Då tänkte han på sina barndomsminnen, på gården hemma i Norrland, på ängar och fält och höga berg, då tänkte han på far och mor och på syskonen som fått dö och kommit bort från lidandena.

Aldrig hade han känt längtan ut till det fria så stark som denna vår. Det sjöd och sjöng och susade inom honom som om tusen sångare och tusen spelande vindar suttit bundna där inne, klagande och i sorg.

En dag hade där kommit en trast och satt sig vid hans galler, putsat sitt näbb, ruggat sig och sedan sjungit så klart och vackert och högt att tonerna även nått honom som satt där inne i mörkret och längtade.

Då hade han börjat gråta och hela den dagen hade han gråtit, utan tröst och utan ro, som ett litet barn. Till slut hade han somnat ifrån gråten och mörkret och svårmodet och han sov än då väktaren kom vid aftondags.

Väktarn såg att fången gråtit, men han låtsade som han icke märkt det, utan slog som vanligt an sin kärva ton och sade:

— Raska nu på och ät pojke; det är gröt i kväll.

Men vaktkonstapeln fick ett underligt svar. Gossen gav honom en fråga om våren:

— Det är ju vår ute, sergeanten?

— Visst är det vår, Kasken, visst är det vår.

— Såå, det är då verkligen vår igen! Herre Gud så länge sen det var vår sist, sergeanten. En vår med blommor, käre konstapeln — — Åh, den som ändå hade några blommor här i mörkret och eländet. Då kunde jag kanske tro att det var vår.

— När han slipper ut så får han nog blommor, Kasken.

Och så gick väktarn.

När sergeanten stritt mot i tre dar, gav han tappt och gick ut på ängen som låg intill fängelset och plockade några styvmorsblommor och maskrosor. De skulle vara åt Kask, fången som satt i cellen och längtade ut till våren.

Och vid frukostdags hade han dem med sig in till ynglingen.

Kask strök sakta och mjukt med handen över dem, och sedan grät han.

Han ställde sig i ljussilet som kom genom gallergluggen och tittade på blommorna och sporde den gamle väktarn om han finge behålla dem tills de vissnade. Så glad hade inte Kask varit i hela sitt liv som den stunden!

Hela den dagen åt han duktigt av bara glädje över blommorna han fått. I vattenkoppen hade han ställt sin bukett. Där satt han nu framför den, tittade på den och tyckte att han satt i sin fars skog, skogen som stod i vårglans och fägring, skogen som knoppats och lövats, ja han hörde så tydligt hur fåglarna sjöngo och hur det spelade över allt i tuvor och ljung.

I tre dar kunde han hålla buketten frisk och fager. Men så gav han den också var droppe vatten han fick till måltiderna. Fjärde dagen började dock blommorna vissna av brist på sol och jord och värme. Och snart föllo de samman och torkade. Men fast de voro döda, hans blommor, så kunde han icke kasta bort dem. Utan hela våren och sommaren stod den vissnade buketten vid bädden. Och ingen kväll gick som han icke hade den framme och tittade på den och strök med handen över den, som en fattig bonde sin

gamla kära ko, den han fått efter sin far eller som ett barn stryker en liten fågelunge som det funnit. När solen någon gång sken in, så satte han alltid den vissnade blomkvasten i solljuset, som om han trott att de skulle ta liv igen. Där de då stodo i det gyllene skenet syntes de som av guld. Då klarnade fången upp och där kom glädje i de bleka trötta ansiktsdragen.

Mot eftersommaren sade en dag den gamle sergeanten till att nu måste buketten ut, ty cellen skulle synas av fängelsedirektören.

Visst tiggde och bad fången, att få behålla den, men det halp inte, ty det gällde för mycket för den gamle väktarn, det gällde hans tjänst ifall det upptäcktes att han givit en av fångarna en bukett vildblommor. Därför fick den gamle sergeanten taga den vissnade kvasten och kasta ut den.

Efter den dagen var det som hade all glädje flytt och all tröst försvunnit för Kask. Och fast det inte var långt igen nu till frihetens dag, så var det alldeles som hade en outhärdlig sorg lagt sig över honom.

Icke kunde han gråta mer och icke fröjdas. Han bara satt med huvudet tungt i händerna och vaggade och vaggade. Liksom isbjörnen i buren.

Så när februari kom blev han fri. Och i maj, just som maskrosor och vildvioler blommade, dog han.

På sjukhuset, kvällen innan döden kom, hade en av sköterskorna satt en kvast maskrosor och styvmorsblommor på hans bord, ty det hade han bett om att få.

Någon annan önskan hade han icke innan slutet.

FÅNGAR

BÅTEN, med den gamle rödbrusige groggkaptenen som en skinande sol på bryggan, gled sakta och sävligt fram genom kanalen.

Så långt ögat kunde nå syntes idel blommande fruktträd i stjärnvita och ljusröda färger mellan spädgröna lundar och dungar av ung björk och ek. Ibland susade mycket gamla lönnars tunga kronor över oss, där de i fjärran tid planterats längs floden och nu mest slagit bågiga valv över den.

Ibland skeno blåa vatten från sjöar, dem vi icke kände, genom träden och dungarna, och de syntes alldeles som hav av knoppande syréner, och ibland möttes våra blickar av de fjärran blå åsarnas konturer. De åsarna äro berg, som ligga i Dalom, sade styrmannen.

Vi sutto några människor av skilda nationer kring en bricka på övre däck. Ödet och lusten att se oss om, och den stilla varma dagen hade samlat oss alla.

Solen gnistrade i den ljusgula italienska lemonaden och gjorde karaffinen till en stor gul sol och våra glas till glimmande ametister.

Vi sutto alla bländade av ljuset och behaget och berusade av häggdoften och jag tror säkert

att den lilla danska flickan i schäferhatten tyckte, att vi seglade genom paradiset, så helt lycksalig såg hon ut, då båten signalerade och saktade farten. I samma sågo vi ett par svarta skorstenar sticka upp ovan lövverket och en svartgrå rök sänka sig som pästsmitta över dalen.

Kaptenen kom till oss och sade: Detta är Surahammars järnbruk. Vi ligga här en halv timma.

Så kom en av sällskapet, jag tror det var en dam i pincenez och reformkjol, som var från Köln och som minst tio gånger under färden låtit oss veta, att hon gjort denna resa enkom för att få se midnattssolen och intet annat, ehuru hon vid varje tillfälle var den första som ville i land för att titta; jag är säker på, att det var hon, som bad oss gå i land här också.

Så gingo vi då i land alla båtens sex, sju passagerare och styrde våra steg mot bruket.

Vi hade gått så att vi kommo att få skåda ner i ugnarna och smälthuset från det delvis avlyftade taket, därigenom ljus och luft kom ner till dem, som stodo vid ugnarna.

Först när vi tittade ner, sågo vi blott en intensiv svarthet, och därigenom lyste de röda ögonen av det smältande glödheta järnet. Så fult och fasansvärt tyckte flickan i schäferhatten och den ljusa tyllklädningen att det såg ut, att hon vände om och gick ner till båten och ville inte se mer.

Men vi andra sågo djupare ner i mörkret och de röda ögonen, och när våra blickar vant sig vid det, sågo vi människor, som rörde sig därnere förbi de glödande ögonen av smältande järn.

— Det är ju fångar, sade en skånsk fru till sin man.

— Ja, det är det väl.

Och vi trodde det alla. Vi tyckte oss se de typiskt vita och gråvita dräkterna och de tjocka tofflorna, vi sågo ju de ur-grämda ansiktena och det förfärande arbetet framför glödheta ugnar, som brände huden knottrig och släckte ögonens ljus, så att de nästan intet kunde se, då de skådade mot dagen därute och mot skogarna och fälten.

— Detta är ju omänskligt, även för fångar, menade herrn från Skåne, och varken han eller hans fru vågade se på längre. Blott den tyska fröken ville se vidare, men hon fick ingen med sig.

När vi gingo tillbaka, sågo vi, att fångarnas hustrur kokade maten i kittlar, som de ställde på de halvglödande järnbitarna, som deras män burit ut i tänger, som svedde deras händer sårriga. Och vi sågo fångarnas barn leka mellan de varma järnen.

Vi frågade kaptenen vad det var för fångar, som arbetade här.

Han stirrade först på oss. Så mumlade han och ruskade på huvudet.

— Det är icke fångar. Det är arbetare.

* *

FISKARENS BERÄTTELSE

DET var gamle fiskare Spjut som berättade historien för sin dotterson Axel Lager:

En gång seglade jag med ett stort skepp till Indien. Fartyget hette *Östersjön*. Det var vitmålat och hade en vacker förgyld gallionsbild i form av en stor griphand. Furmasterna voro höga och nyss strukna, försedda med svarta vimplar som pekade mot rika länder. Fartyget var nybyggt och skulle göra sin första resa. Bredvid de andra fartygen i hamnen tog det sig ståtligt ut. Briggen höjde sig som en Ormen Långe över sillskutor, skånska och holländska galeaser, norska skonare och finska vedlastare. Seglen voro större än man någonsin i småstaden sett ett fartyg ha och liknade vingar av sagornas jättefåglar. Folk som gick förbi stannade alltid för att rosa skeppet och hela staden var nere och såg på det om söndagarne. Skepparne på skutorna sågo det med förgrymmade blickar, ty många av deras gastar rymde för att få hyra på *Östersjön*. Men när någon ombord från briggen kom ner i den lilla handelsboden vid hamntorget, där allt luktade kryddor och talg och tjära och allt var brått om, stannade brådskan av som hade vår herre själv

trätt in. Både köpmannen själv och biträdena liksom kunderna skulle genast veta hur det var ombord, när vi voro färdiga att segla, vad vi trodde om färden, när vi skulle vara hemma igen och tusen andra frågor,

En dag före avresan — här fick gubbens röst en dovare klang som när man skall till att berätta om en olycka — kom en gubbe i trasig, lång, svart rock och skepparstövlar och ställde sig mitt i en barnhop som betraktade skeppet. Jag satt just och skodde ankartrossen, så jag hörde allt som blev yttrat.

— Vad ser ni på ungar? sporde den trasige i skepparstövlarne.

En av de modigaste svarade:

— På briggen förstås, farbror. Vet du inte att det ska gå till Ostindien i morgon bittida?

En annan parvel tillade:

— Vi ska också säga lycka på resan.

Den trasige drog ihop ögonbrynen, såg ut mot havet och vred munnen till ett elakt leende.

— Lycka på resan, sa' ni ungar! Ni prata dumheter. Det där skeppet kommer aldrig tillbaka. Det går åt fanders!

De små stirrade mållösa på den obekante och hela skaran drog sig ett par steg bakåt. Den djärvaste kastade fram:

— Nu skarvar farbror allt? Varför skulle det inte komma tillbaka?

— Varför, lilla dumhuvud? Varför! och den trasige grinade med en bred, vass mun. Är det inte ett fint och vackert skepp? Det bästa ni ha haft i denna kråkvinkel? Nå — just därför går det naturligtvis till botten. Har du inte lärt dig än, lilla åsna, att allt som är vackrast och vitast går under? Jo, allt, allt, säger jag! Titta på mig,

gosse. Jag har också varit oskyldig som du och vit som skeppet där. Men jag förliste. Jag hade ett stort och präktigt fartyg, det bästa i vår hamn. Det gick också åt fanders. Jag hade en syster, ren som nyfallen snö och så vit över pannan och i själen, så du är svart som beck mot henne. Hon förliste. Jag hade också en flicka som kysste mig en gång och som jag höll av och mot henne var guds mor en synderska. Nu sitter hon som en gammal, svärjande käring i ett spinnhus. Så är det som det nu är ställt i världen. Jag säger er, barn, det här skeppet kommer aldrig hem igen.

Så gick han. Barnen stirrade på varandra och ett par flickor började gråta. Jag såg mer än en gång efter den trasiges stygga rygg, där den kröp fram bort efter hamnarmen och försvann mellan några vedskutor. Den ryggen ser jag när jag vill.

Så skulle vi då segla om morgonen. Hela staden var nere vid hamnen. Där var prosten, tjock och fet som en stor bondböna, och hans båda magra döttrar, som liknade vinglösa storkar. Där var postmästarn, liten och spenslig som ett pinnskelett till en skyltdocka, och hans fru, f. d. hushållerska och gästgivaränka, stor och grov som ett masugnsblock. Där var tullförvaltaren, kalkonröd av förtullad rom, och lotsåldermannen, som lidit av gulsot och därför icke fick supa mer än ett stop om dagen, utom söndagar då han tog två och tjänstdagar, då antalet var obestämt uppåt. Där var stadsfiskalen, som hade nitton bisysslor och höll en skrivare för tjänstens skötande, så att icke *alla* tjuvar skulle gå fria. Där var konsuln, som lurat staden på fyrtio tomter och därför blivit utsedd till stadsfullmäktiges

ordförande och fått medaljen för medborgerliga förtjänster. Där var byggmästarn, som börjat som dräng hos konsuln, som upptäckte hans födgeni på andras bekostnad, lånade honom pängar till att bygga *Sjömanshemmet*, mot del i vinsten och utan risk för smugglingsaffärerna, som gåvo god utdelning, gjorde byggmästarn rik och ledamot i flera korporationer. Där var vidare skepps-handlanden, som hade en aktie i alla skutor för skeppsskorpornas skull, och smedmästaren, som pustade högre än sin bälg, och där bortom de andra stadens innebyggare, så kvinnorna och sist barnen, som bara kunde se vimplarna, där de icke klivit upp på hustaken, där dessa buro. De flesta hus voro tomma och alla bodar stängda. T. o. m. tornväktarn, som ändock var halt och mäst sov i tornet, hade kravlat sig ner, när icke gumman kom med kaffet om morgonen, och den dagen stannade kyrkklockan, ty hon blev icke uppdragen. Icke heller tutade han om kvällen, ty då satt han på krogen »Nyckeln» med rep-slagare Jörgensen, som var hans svåger. När nu gummorna på spinnhuset nästa dag fingo höra att kyrkklockan stannat, så spådde de också för-lisning och hurrade. Ty de voro rasande över att de ensamma av alla icke fått bevittna vår avfärd.

Så lyfte vi ankar. Ut mot det stora havet gick det vita skeppet med sin griphand i fören. Vi seglade förbi byar och städer och länder och skymtade omsider Indiens kust. Vi styrde in mot en gammal stad, som låg nere vid foten av ett högt bärg. Staden tedde sig skön, lik ett pärlband, ett smycke. Vattnet var blåare än hos oss. Solen strör där mera guld över slätter och kullar och dalar. Den brann i stadens kupoler,

som lik en kedja av lysande krön vindlade sig över husen. Det största intrycket på oss gjorde dock bärget. Det låg där så tungt och tyst och högtidligt som en slocknad tanke. Vi blevo alla tysta och kände oss små och obetydliga, när vi sågo det. En av lättmatroserna, som även var skald ombord, sade att det nog var en väldig gravkulle över någon gud som dött för länge sedan.

När vi kommo in i hamnen, fingo vi se att där trots guldet på kupolerna till palatsen och kyrkorna rådde mycken fattigdom, grasserade svåra sjukdomar och härskade hårt förtryck. Vi lossade vår last och intog ny: elfenben och olja, dyra mineralier och kryddor. Sedan hissade vi åter segel och styrde mot havet för att fara hem Hem till landet där ljungen växer. Briggen sam på vågen som en svan. Det var ett gott skepp. Likväl skulle det gå under, alldeles som den trasige spått.

Medan vi lågo i den blå viken hade jag en egendomlig dröm. Jag drömde, att jag tidigt en morgon var ute och gick alldeles utanför staden vid det höga bärget. Luften var ljum som våren. En fin dimma som av solrök låg kring allt. En doft av honung och mandel steg upp mot höjden. Gräset var fint och spätt som silke. En flod med genomskinligt vatten flöt under höga trädkronors skygd förbi ned mot havet. Tvänne unga människor, en man och en kvinna, kommo nakna vandrande mot floden för att bada. Jag stannade för att se deras härliga kroppar. Då jag åter vände mig om såg jag ett tåg av svartklädda män, med den trasiges stygga rygg var och en, komma från en klosterkyrka i staden och vandra kring bärget. Och allt efter som de

svartklädda vandrade kring bärget, sjönk detta sakta i jorden. Floden med de höga trädens kronor över sitt klara vatten sinade ut som i en öken, luften blev kall och hård, en dimma av tjock dunstande ånga steg upp, det smakade salt på tungan, gräset där jag stod blev vassa strån, som skuro sönder fötterna likt knivar.

Vi seglade nu mot hemlandet och hade nått Portugals kust, då stormen kom. Hav och himmel blevo svarta. Skeppet kämpade länge, men förmådde icke hålla ut. Pumparna gingo oupphörligt, vi arbetade med övermänskliga krafter, men vattnet steg och steg. När kaptenen såg att ingen räddning var möjlig, sporde han om någon kunde Fader Vår och ville läsa den. Där var en som läste den högt, men ingen hörde något för stormen. Därefter sattes båtarna ut, medan det vita, vackra, mot undergången kämpande skeppet sjönk tum för tum. Just som vi skulle lägga ut kom jag ihåg, att jag glömt silverklockan jag fått efter far. Den kunde jag icke lämna kvar, ty vad skulle jag svara mor, när hon frågade efter fars klocka. Därför kastade jag mig upp på skeppet igen och sprang till kajutan. Vattnet steg till knäna i rummet. Jag fick tag i klockan på väggen och skyndade ut. När jag var i dörren hoppade något upp på bröstet och slog klorna genom tröjan in i skinnet. Det var skeppskatten. Jag kunde icke slita bort honom, ty han var ju ett liv, han som jag. Så fick han sitta där han satt. Nu hade de andra rott ut från skeppet, ty det var farligt att ligga nära det. Jag kastade mig i vattnet för att simmande nå dem. Varje gång jag tog ett simtag, dök kattens huvud under vattnet och för varje gång skuro hans klor djupare in i bröstet. Men jag hade inte hjärta

att rycka honom bort. I stället släppte jag fars klocka, som jag hållit i handen. Ty jag behövde all kraft och kände att det började strama i armarna och fingrarna. När jag nådde en av båtarna var bröstet en trasig och blodig köttmassa, men katten var vid liv.

När vi varit i båten en hel natt fingo vi sikte på ett fartyg, som tog upp oss. Den andra båten spanade vi efter, men sågo aldrig mera av den. Säkert hade den gått under i stormen. Fartyget var på väg till en stad i Portugal och förde oss dit. Men ombord hade de sjukt och även vi blevo sjuka. Därför fördes vi till sjukhuset i staden. Det var en svår sjukdom vi fått, med utslag och sår över kroppen som av spetälska. Vi trodde alla vi skulle dö, utom jungmannen Karl Jespersson, som var viss om att vi skulle bli bra alla. Eftersom han hade en trolovad hemma och en fattig mor att försörja och efter som han skulle hålla bröllop, när han kom hem, så kunde ju inte gud låta honom dö, sade han.

Här stannade gubben i berättelsen.

— Dog han? sporde dottersonen.

— Ja, han dog. Han var den ende av oss som dog där på sjukhuset och som inte kom hem. Han trodde ända in i det längsta att han skulle bli bra. Men en natt, då de andra sovo och han hörde att jag ensam låg vaken, sade han:

— Du, Spjut, nu börjar jag tro att jag inte blir bra mer.

Jag tröstade honom och bad honom vara vid mod samt att läsa den bönen han läst ombord, innan vi skulle lämna skeppet. Han låg tyst en stund, men fick tydligen ingen ro. Efter en stund sade han:

— Spjut, nu känner jag att det blir slut.

Jag hörde att han var mycket illa däran och gick upp och satte mig på sängkanten hos honom. Då tog han min hand i sin, kramade den så hårt han kunde och sade:

— Du, Spjut, när du nu kommer hem, så skall du hälsa henne.

Det lovade jag, ty vi voro från samma by och hans fästmö bodde strax intill vårt.

— Men säg inte att jag hade det så här svårt.

Jag tryckte hans hand och gav honom löftet.

— Och tag min mössa med åt henne som minne; där skulle snart varit en styrmanssnodd på den.

Jag lovade det.

— Och hälsa mor!

Så dog han med sin hand i min. Det var en bra pojke.

Här infogade dottersonen i gubbens berättelse:

— Men, morfar, varför räddade inte gud honom?

— Sådana ting frågar man inte efter, pojke!

— Varför frågar man inte, morfar?

— Därför att det är synd att fråga om sådant!

— Är det synd att fråga? Men — — — jag tyckte gud var rättvis?

Det brann en örfil på pojkens kind och gubben gick utan att avsluta sin historia. Det är mer än en historia som icke har slut och mer än en fråga som får sådant svar.

* *

SPELPARTIET

DET var en augustieftermiddag. Godsägaren Vilhelm Vester på Södergård hade gille för några som kommit för att se på hans djur och även köpt nästan hela ladugårdsbesättningen, eftersom herrskapet Vester skulle sälja och flytta till huvudstaden. Fru Birgit hade ej velat vara värdinna för detta kalas, där flera av gästerna hade rykte om sig att vara riktiga skojare. Detta, att hans egen hustru nekat att taga emot personer som han själv bjudit, sårade honom.

Han var emellertid själv en artig värd och det sparades ej på vare sig mat eller dryck. I synnerhet dracks det flitigt. Det var många skålar som höjdes för hr Vesters ära. Gästgivare Algøtsson talade för honom såsom de förtryckta näringarnas främjare på orten. Länsman Aner prisade hans stora nitälskan för en kraftig lagskipning till värn mot tidens samhällsupplösande makter. Godsägare Silversvan hade många vackra ord för hans agrariska intressen. Hästhandlare Göransson, numera även possessionat, höjde en smula vingligt glaset för hans ådagalagda ekonomiska talanger, och till sist talade prosten i rörande ordalag om honom som mönster för en god och kärleksfull familjefader.

Efter kvällsmaten och sedan en del av gästerna avlägsnat sig, kommo korten fram. Buden kommo genast i höjden, men Vester var en klok spelare och höll sig lågt, passade ofta och bjöd endast på goda kort. Då hörde han hur en av medspelarne sade till en annan, så pass högt att det skulle nå fram:

— Han har alltid varit en gnidare och stackare.

Det stack Vester att bli kallad gnidare och stackare. Han retade upp sig och började bjuda högre på sina kort, ibland på rena hackor. När de andra spelarna sågo värden, som hade mycket pängar på sig, bli oförsiktig, började de själva draga in på buden och spela försiktigt. Här var något att göra sig, här var en att klå på tusenlappar. Vester förlorade summa efter summa och ju mera han förlorade desto högre bjöd han i hopp att vinna igen. Hans groggar blevo allt mörkare. Det behövdes ånga under pannan. De andra drucko ganska försiktigt numera, men skålade ofta med värden, som alltid drack i botten.

Ibland stucko de emellan med en och annan historia om, huru ofta de varit med där någon suttit med en envis otur, men till slut tagit igen allt genom ett duktigt bud.

Vester drack och förlorade. Turen som hans välvilliga gäster talat om, kom icke. När han slutligen förlorat allt vad han nyss fått för sin vackra ladugårdsbesättning, måste han sluta. Gästerna beklagade varmt hans otur, den mest envisa de sett, och kände sig ytterst nedslagna över att ha haft oturen vinna ifrån en så artig och angenäm värd. Så tackade de och gingo, vardera ett par tusen kronor rikare än de kommit dit. Den som sist gick var en godsägare

ifrån närmaste trakten. Han skulle trösta den barskrapade och yttrade därför:

— Som prosten sade, du har ett angenämt familjeliv att föra och du får väl då nöja dig med att den som har tur i kärlek han har otur i spel. Någon rättvisa ska det ju vara här i världen.

Vester svarade icke, utan blev blott mörkare än förut.

Fru Birgit hade icke kunnat somna om aftonen. Hon hade denna pinande känsla av oro som hindrar all sömn. Vad det var som särskilt oroade henne kunde hon dock ej göra sig reda för. Det var något obestämt, en känsla av tryckande ångest, en sådan som ibland säges infinna sig innan en olycka eller en sorg eller en sjukdom eller vanvettet kommer. I nattens timmar då alla tankar växa högre än om dagen och alla känslor bli feberaktiga, jagade fruktan för en obestämd fara hennes blod åt hjärtat, så att dess slag hördes som knackningar på en tunn vägg. Hon hörde ibland sin sons lugna andedrag från rummet intill, dit dörren stod öppen. Då önskade hon sig själv vara barn för att kunna få sömn och ro.

Medan hon låg där i oro och ångest för något oförklarligt, hörde hon sin mans steg. Hon märkte genast att han mot vanan hade druckit mycket och blev mera uppjagad. Hon beslöt att låtsa som om hon sov, vände sig mot väggen och tryckte händerna hårt mot hjärtat, liksom för att förtaga ljudet av dess slag. Då Vester kom in, tände han ljuset och satte sig på kanten av sin säng utan att kläda av sig. Han talade högt och hans hustru hörde vart ord:

— Han talade om tur i kärlek, den dj—a us-

lingen! Det var hån förstås. Fast f—n skall veta att om det har jag aldrig skvallrat ur skolan. Men det var väl djävulen som behövde ett skratt, kan jag tro! Så fick han sannerligen ett som duger!

Som ur flämtande lungor och som ur ett stackars dödsförskräckt bröst kom det från bädden där Birgit låg:

— Vilhelm, Vilhelm — — — gossen — — kan ju vakna!

Därefter en våldsam gråt som kvävdes i kuddarna.

— Jaså, du sov inte! Du låg och lurade? Och så fick du höra det — — nå, nå, sanningen kommer alltid fram, antingen man vill eller ej.

Med en ton av djupt, nästan lisande hån fortsatte han:

— Så skall du väl också höra att jag spelat bort alla pängarna i kväll. Pängarna för djuren, du! Nå, det var syndapängar, så de skulle den vägen. Du köpte mig för dem — — —

Ett skrik från hustruns bädd skar genom huset, vilt och förtvivlat som från en som håller på att dragas ner i djupet av virvlar. Från gossens rum hördes gråten, ohäjdlig och våldsam. Vester reste sig vacklande, lutade sig mot dörren och gick ut. I dörren hördes ett:

— Vad var det?

Men gossen låg i sitt vita linne på knä vid sin mors bädd, kramade om hennes händer och bad, själv gråtande:

— Gråt inte, kära mor, gråt inte.

* *

FADERN

TVÅ unga män vandrade över slätten hem mot staden. Mot nattens klarblå, genomskinliga luft syntes de långa raderna av pilträd längs vägarna som trötta färdemäns tåg. Trädens skuggor föllo stora liksom de sovande gårdarnas. Långt borta syntes staden. Dit ledde de flesta vägar som skuro slätten. Dit tycktes tågen av pilträd vandra.

Slätten låg tyst och stilla. Plogen låg där den bitit sig fast i åkerfåran. Arbetsvagnen sov ute på fältet. Gårdarna slumrade med sin fröjd eller sina kval, med sina goda eller onda drömmar inom sig. Ugglan satt stilla på lönnens gren med ett öga skådande och ett slutet till vila.

De båda unga männen vandrade tysta vägen fram, som tedde sig mjölkvit i månskenet. Efter en stund sade den ene som för sig själv:

— Det är som i en väldig kyrka i kväll. Tystnaden predikar.

Den andre svarade:

— Förstode mänskorna vilken präst tystnaden är och vilken kyrka den stora slätten, så hörde de ingen annan och byggde sig inga.

— Kanske. Det bleve dock något enformigt i längden.

— Nej, men människorna förstå icke tystnadens predikan. De komma i alla tider att ha sina kyrkpräster och sin kyrkogård. Mängden släpper aldrig sin käre gud fader, som den i svaga ögonblick kan få be om både kålsoppa och säng. Och någon pratmakare skall den ha, antingen han nu hycklar eller hädar. Sunda tvivlare, som ur en tyst natt dricker glädje och styrka till kamp och arbete, är det ont om.

— De finnas nog också som dricka för djupt och bli oförmögna till strid och arbete. De tappa bort sig i en sentimental mystik, som kommer dem att se sig själva som andeväsen av obefläckad avlelse.

Samtalet avstannade. Staden växte. Nu syntes spirorna av kyrkorna och husen teckna sig svarta mot den ljusa natthimmeln. Staden fick i denna belysning konturer av medeltid.

— Är du född på slätten? sporde han som nyss icke replikerat.

— Nej, visst icke. Jag är född vid de stora ljunghedarna. Men det finnes en viss likhet mellan dem och slätten. Heden är blott mera ödslig, tung och skrämmande. Den är också mera monumental. Den stora heden är farlig. Den stryper den svage. Det är icke ovanligt där hemma att kvinnor gå ut på heden och föda sina barn och sedan döda dem. De offra åt heden för att få ro. Att bo vid en stor ödslig hed kräver starka själar. Men även starka bryter den. Min far har den brutit.

— Vad var din far?

— Han är eller rättare han var präst. Prästgården ligger strax vid en sådan hed.

— Kan han icke flytta därifrån?

— Nej han kan icke. Ingen kan få honom

därifrån. Han sitter ensam hemma och ruvar på världen och mänskorna och föraktar allt. Han har en lek som han leker varje dag. Han klistrar de bästa människornas namn på pappsoldater och skjuter sedan på dem med ärtbössor.

— Det är ju förfärligt.

— Han menar, att kan han blott få död på de bästa, så går världen under. Det är ju en utomordentlig logik däri. Mänskligheten är så eländig, men uppehålles av några få goda. Dessa skola bort och så skjuter han på dem. Mors namn klistrar han varje dag på en soldat och skjuter ner.

— Och biskopens?

— Biskopens namn klistrar han aldrig dit. Aldrig heller något av sina ämbetsbröders.

Nu voro de framme vid staden och försvunno in i den.

* *

DEN VITA STADEN

VIT och solig synes Paris för främlingen. Det liknar ett gammalt förnämt slott hela Paris, ett slott som byggdes litet och fint i den grå forntiden åt en ömtålig, solälskande kvinna, ett slott som sedan fick alla vackra slotts öden: att byggas till, att renoveras, att få nya flyglar och nya fasader, att få högre spiror, flera torn, vidare kupoler, att dekoreras om och målas om. Alltid dock, dess bättre, i vitt.

Alls icke som så att Paris gör intrycket av ett slott som ligger murgrönsklätt i fred och lugn i gläntan av någon svensk ödeskog och där endast slottsfolket sköter sina gammaldagsvanor! Åh nej! Paris är nog som alla andra storstäder det bullrande livets, det brusande arbetets, de hundratusen intressenas virvelstad, där allt är som skulle domedag randas i morgon och som om därför alla människor hade så rasande bråttom till de personer Vår Herre behagat utse som de stackars människobarnens försvarsadvokater.

Men trots allt detta jäktande och nervösa som möter en överallt, trots detta myllrande myrstacksliv som ibland vill komma en att svindla — så

är ändock Paris för främlingen den vita soliga staden som för tanken hän till slottet som restes i forntidsnatten åt någon ömtålig kvinna, som vill bo ensam med sina minnen, tankar och känslor.

Jag gick en natt ut för att få se en skymt av sägnernas och bildernas, av drömmarnas och de stora minnenas kungastad. Jag ville se en bild av Karl den Stores Paris eller av staden våra fäder togo med storm från drakskepp, som seglat stolta uppför Seine, eller en syn från Medici-drottningens blodiga dar eller från Cinq-Mars' och Richelieus, eller en scen från Dumas-hjältarnas frivola värld eller Annas av Österrike, åtminstone något från Mirabeaus evigt levande Paris och den stora revolutionens.

Icke en flick av en duk från dessa tider såg jag. Men ett susande liv som väl knappast om dagen, ett myllrande av människor som aldrig då solen skiner, en gult skimrande nattglans från fönster och lyktor och ljus som ginge man i en trollstad.

Men historiens och de väldiga minnenas Paris sågs intet utav. Vill man se den staden, då får man stjäla sig in i någon stängd park nattetid, där lugnet ligger så tyst som över en slocknad värld. Helst en natt då månskenet silar ner över stoder och statyer i marmor och brons, över lundar och kameliagångar, över vilande vattenbassänger och sovande blomstergrupper, silar trolskt och starkt och mäktigt som stjärnljuset genom de stora furuskogarna i Sverge de långa vinternätterna.

Då kan man få se de flydda tidernas sagostad i luftiga hägringar eller ilande drömmar så verklig och vacker som väl aldrig den nakna verkligheten varit. Då känner man mer än eljes

att luften man andas är den vita stadens luft, det gamla förnäma slottets, som rymmer så många historier och äventyr. Då kan man få höra Dumas' hjältar tala kärlek med sina älskarinnor och se abbéer smyga från de heliga biktstolarna till de sammetslena boudoarerna, då kan man få se de unga seigneurerna och comtesserna leka boll i Trianons parker och trädgårdar och höra rasslet av korten som mäler att nu spela kungamätressernas älskare écarté om marskalkstavar. Då kan man ock få höra Mirabeau dundra sina mäktiga tal, då kan man få se den store Dantons skugga skrida fram över gången och se sansculotter draga genom gatorna, eller man kan få se en flik av den gråa rocken hos honom som tärdes till döds på klippön i havet av längtan efter att få handla, eller man ser kommunens hjältar falla för brottsliga kulor vid de förbundnas mur.

Men detta är endast att se i nattens utdöda parker, medan lönnar och kastanjer kasta jätteskuggor över de sandade, månskensvita gångarna och allt kring en är lugnt och stilla, och blott ett susande eko av virvellivet därutanför når fram likt toner av havsvågor som sjunka till ro vid stranden.

Hur det nu är, man känner i Paris — om man så icke ägde en bekant människa eller förstod ett franskt ord — alltid en fläkt av stora vindar, av vindar som bo på bärgen, som ränsat och stormat fram och banat väg mot sol och ljus. Och känslorna som gripa en äro icke de små som göra liknöjd, icke de trånga som förkrympa, icke de sjukliga som gnaga och fräta, utan de starka som ge liv, de stora som föda tankar, de djärva som dana handlingar. Man märker det första gång man andas den vita soliga

stadens luft, att just här och ingen annan städes i världen är det och måste det vara som de händelser brutit sig fram, som äro de största i historien.

Man förstår det icke så mycket därav att man hör två gatpojkar tala om politik och diskutera mr Combes' åtgärder mot ordnarna. Icke heller så mycket av kransarna som hölja stoderna vart man går. Man förstår det bättre om man vill börja räkna alla statyerna och minnesmärkena över de store som levat och verkat, icke stoder över varjehanda små kungar som i Sverge och Tyskland, utan över andens och handlingens stormän, och finner att de äro mest oräkneliga, man finner det då man ser hur i fyra timmar landets förnämsta inom konst och litteratur, inom politik och vetenskap, tillsammans med kroppsarbetets män med blottade huvuden defilera förbi Zolas blomsterhöljda sarkofag, medan små barn tränga sig fram för att kasta violbuketter och chrysantemum-kransar i sådan mängd på graven att de till slut hölja de väldiga kransarna och gömma deras guldfransade band under blommor. I sådana stunder finner man tydligt hur den vita staden som liknar ett slott, icke är en vanlig stad, då förstår man dess tjusande dragningskraft på alla, som längta efter friska vindar, starka känslor och djärva tankar.

Allra bäst dock förstår man den stadens trollmakt när man hört historien om konstnären som reste till Hellas för att där just kunna skapa en Afrodite, men som, fast han dröjde där i trettio år, icke fick det rätta greppet om mäjseln, utan sjuk och förtvivlad vände tillbaka till Paris, där mästerverket då genast, stort och härligt, sprang fram ur den gamles darrande hand. Eller då

man hört berättelsen om revolutionsgeneralen som icke fick sin flyende här att vända åter till strid och seger förrän han ropade: »Jag hör Notre-Dames klockor ringa, gossar: man tror i Paris att vi segrat».

I denna den vita staden hände också mig en gång något rätt egendomligt, som kan berättas i några rader. Det var på det lilla torget strax vid Notre-Dame, där man säljer tusentals fåglar i bur. En rik och vacker kvinna gick från stånd till stånd och köpte fåglar, öppnade deras burar och lät dem flyga. En hop människor följde henne, däribland många av de eländets mäst fattiga som om nätterna sova under broarna och om dagen gå omkring på torgen och snoka bland avfallet efter något att äta. Dessa fattiga hade, då den förnäma kvinnan kom till första fågelståndet, förebrått henne att hon så kastade bort sina pängar i stället för att ge dem åt dessa som svulto. Hon hade tagit dem alla, dessa hungrande varelser, med sin enkla motfråga: »Är icke Paris frihetens stad?» Nu följde de henne alla, beundrande, från stånd till stånd, och var en tiggare eller svulten sate stack fram sin hand mot henne, drevo de honom bort, ehuru hungerns kval rev dem själva i tarmarna.

* *

SOLENS GATA

EN gång när jag låg i Paris och pängarna hade tagit så slut, att jag var fattigare i den stora staden än de fattiga tiggare som befolka de långa broarna över den guldglänsande Seinen, och mer hemlös och främling än de arma, som ha himmelen till tak och ej veta av annat, gick jag en morgon ut på gatorna, som draga genom staden som tusen breda vägar draga genom en oändlig slätt och där människorna vandra eller ila som trötta eller irrande tankar och där man endast blir ett ansikte bland miljoner ansikten, som icke känna varandra.

Jag bodde långt nere vid Montparnasse, där man har framför sig som en lysande remna i skyn Invalidens gyllene kupol, därunder han vilar, Sankt Helenas av segrar och nederlag trötte man. Därifrån gick jag mot stadens medelpunkt, där republikens monument står, och varifrån gatorna grena sig ut strålformigt och dit även de gator föra som komma från murarna som kransa staden vida bortom de fattigaste fattiga Montmartre. Timmar vandrade jag de långa gatorna fram genom den stora staden längs de gråvita husen, över vilka en kall, klar novembersol lyste.

Alla de människor som jag mötte, och som jag väl sedan aldrig mötte mer, tyckte jag voro som böcker som jag kastade en blick i. Oftast är det ju så att de skaror av människor, som ila förbi en på gator och farvägar, blott bli droppar na i floden som flyter förbi. Man lever i sina tankar, i sina idéers rika värld och hör endast som på avstånd bruset av människornas flod. Denna morgon var hjärnan kall och liksom svalkad av svält, tankarna stötte som knivar mot tankar som möttes, och skuro som klingor genom känslor som tangerade. Så många öden gissar man aldrig som när magen är tom.

Som jag vandrade de långa gatorna fram och läste i ansikten och ögon jag mötte, och fann hur ögon som voro djupa som gruvor eller klara som stjärnor hade lidandet eller tänkandet i sig och hur slöa, ihåliga ögon, lika tomrum, ofta blickade ner på den välfödda kropp som aldrig burit en själ, eller förlorat den, hur vackra höga pannor ej just så ofta hörde samman med de vita, vackra händer, som togo om lyxbutikernas ciselerade låsvreden — så kom jag att tänka på naturens slöseri med sina bästa krafter, med sina mest lovande frön, och på den heliga lögnen om det visa ändamålet.

När jag hunnit dit i mina tankar, mötte jag barn och vuxna och gamla, som gingo med små bleka kransar in på sidogator, som syntes föra till en stad inom staden. Dem följde jag och märkte att jag hunnit till *Père Lachaise*, dit de levande gå med kransar till sina döda. Det hade hunnit bli middag och solen sken blekgult kallt över de dödas stad, där vid ingången står den väldiga stenen med de goda orden: *Aux morts*. Och åter, jag vet icke varför, kom jag att tänka

på naturens slöseri, och på lögnen om det heliga ändamålet.

Men jag vandrade vidare och vidare de långa gatorna fram för att få se murarna, som kröna stadens andra del, ty jag ville en gång ha vandrat genom hela staden från ända till ända. När jag mot aftonen kommit upp på Montmartres höjder och hade stycken av staden för mig i en vid synkrets, log jag åt den stora Seinen att hon syntes så liten som en bäck och åt Invalidkupolen att hon glänste blott som en stjärna och ej som en sol längre, och åt triumfbågen att den liknade en leksak som barn rest sig. Men i solnedgångens gyllne flod av ljus och purpur brann dock det hela och liknade en sagostad ur tusen och en natt. Och jag såg hur de fattiga i Montmartrehusen slogo upp sina fönster och sågo ner mot de rikas solbrinnande stad och mot de lyckligas Montparnasse.

När jag återtog vandringen mot murarnas mål för dagens färd, och gatorna började sakta slutta, kom jag in i den tunga skuggans, kylans och kvällens kvarter, dit intet återsken av ens en slocknande sol nådde. Nu tänkte jag icke längre på naturens slöseri, men väl ännu bittrare på lögnen om det heliga ändamålet. Tills jag såg muren resa sig framför mig, och jag befann mig stå i dess täta skugga mitt för en ung kvinna med späda lemmar och grubblande ögon.

Äro om dagen alla främlingar bland främlingar, så äro mot natten och om natten alla kända bland okända. Vi hälsade på varandra som hade vi båda känt varann i alla våra dagar, som hade vi följt varann som stjärna följer stjärna i samma rymd och som flod följer flod mot havet.

Vi stodo där i skuggan av muren, som åt

två håll ringlade i väg runt staden och slöt den kring sig som blott bärgskedjor kunna sluta däldera. Vi sågo en bit ifrån oss porten, dit gatorna löpte samman och ut och där tullmännen stodo på post och genom vars aldrig resta valv himmelens nattblå flik flöt in. Vi satte oss på en bänk och började berätta för varandra om vad vi sett av livet och världen. Jag märkte snart att hon sett mer av livet än jag, men mycket mindre av världen. Men fast hon sett mindre av städer och länder, hade hon ingen åtrå efter att få se dem. Hennes hela åtrå var att få bo en gång på vad hon kallade *rue de Soleil*, solens gata. Det var hennes dröm och hennes enda stora längtan.

Solens gata bar väl egentligen ett mycket mindre poetiskt namn, men den låg på Montmartres sluttning ner mot det stora och vida och rika Paris, där solen var kväll gick ner bakom Montparnasse, bestrålande allt gyllne och rött som då en stad brinner långt borta. Och hon beskrev synen, och glädjen vid den, de få år hon bott där som barn, så enkelt och mänskligt som endast den stora längtan och den ljusa drömmen kan beskriva.

— Varför flyttar ni inte dit igen? sporde jag.

Då förstod hon att jag icke funnit vem hon var, vem bland föraktade mest föraktad, vem bland sålda mest olycklig.

Hon grät länge och bittert och hennes dröm var slut. Ty de som fallit få aldrig vända tillbaka — till solens gata.

Men hur lögnen om det heliga ändamålet en gång kunnat utslungas — den gåtan löste jag icke hela den tunga vägen hem till Montparnasse.

FÄSTEN PÅ RUE CASIMIR-DELAVIGNE

DEN unge svenske målaren Gottfrid Berg skulle se några vänner hos sig. Han hade varit bosatt fyra år i Paris och bodde på Rue Casimir-Delavigne som mynnar ut vid Place de l'Odéon, hjärtat av Quartier Latin.

Lamporna hade tänts och han hade ordnat glasen och kristallkarafferna med vitt och gult vin i. Då lampskenet föll på karaffen med det gula vinet drogo violetta ljusflöden över den röda sammetsduken och föllo ända bort på den med gula tulpaner fyllda italienska urnan, som stod på en liten messingsfot i empire-stil framför den stora mörkbruna kakelugnen. På några skålar lågo vindruvor och äpplen. I hela detta rum fanns ingen tavla. De mörkgröna tapeterna gåvo det ett tyst, nästan en smula högtidligt utseende. I rad med detta rum lågo de andra. Ett var helt i vitt. Det tredje i mörkrött. Båda dessa rum voro fullsatta med tavlor, utkast, kopior och fotografier av berömda konstverk. De lystes blekt upp av några lampor i messing- och koppar-hållare, som sutto fast vid väggarna. De hade alla formen av ur muren framvuxna armar av

kvinnor och män med kring fackelstänger knutna händer. Skenet föll matt, men behagligt över tavlorna och bysterna.

Konstnärn hade tänt en cigarrett i väntan på sina gäster. Han satt och bläddrade i den första bok han kunnat nå i bokhyllan. Det var Das Buch der Lieder. Nu ringde det i tamburen. Det var Knut Bergsiö, en ung dansk författare.

Värden slog upp av det gula vinet i två glas. Han bjöd icke först gästen att dricka, utan visade på den härliga färg det antog när ljuset föll på det.

— Har du sett sådant sken, Bergsiö?

— Det är som då månen silar genom kvällsdimman på sjön där hemma om sommaren. Då uppstår för ögat en sådan färgton. Färgen sjunger, den har samma toner som en gammal mästares fiol.

Det ringde igen. Det var Valborg Jensen, norska till börden och Karin Gabel, dotter till en svensk-fransk familj. Den förra, dotter av en rik bergensisk köpman, låg i Paris närmast för språkets skull och den senare var en ganska begåvad målarinna.

— Valborg, sade Gottfrid sedan han bjudit cigarretter och slagit i vin, du som är vårt största geni, kan du förnimma färgernas musik?

— Färgernas spel kan väl alla se och njuta, svarade Valborg och lyfte glaset upp mitt under ljuset.

— Spel? Se? Här är det fråga om att *höra musiken,* invände Knut.

— Nej, så stort geni är jag inte, skrattade hon. Det där är bara hallucinationer, det är jag säker om.

— Så, men kärlekens musik, det är inte hallucination, menade skalden och log samt tillade i

halvt skämtsam, halvt beundrande ton: du vår ädla kungliga kurtisane och sköna Cleopatra.

Valborg blev icke ond över detta något fria tal, utan svarade blott med ett visst leende eftertryck:

— Den njutes endast, med själen och med kroppen, stora dumhuvud!

Det ringde ånyo. Denna gång var det Ivan Halvony, en ung polack, som studerade medicin vid Sorbonne och av en händelse kommit med i detta lag av några fria skandinaver, samt Axel Vest, svensk student och f. t. volontär på ett konsulat samt dessutom och framför allt sedan fyra år arbetande på en fransk doktorsavhandling, varav ännu endast titeln var fullt utarbetad. Han var den djärvaste friseglaren av detta lag utav andens fribytare. Hans forntid, hans hembygd kände ingen till. Han var god vän med en mängd ryska och polska i Paris arbetande revolutionärer, en utmärkt kännare av de ryska författarne, spirituell och eldig talare samt beundrad av kvinnorna.

— Har ni hört att det skall vara bättre med Karl Kröner? Han lär vilja arbeta igen.

Det var Axel Vest som talade. De andra slogo strax ring om honom och det kom en stor glädje i deras ansikten. Ty Kröner var deras störste. På några år hade han i Paris gjort sig namn som en lysande skulptör. Men så hade tungsinnet kommit. Mejseln föll ur hans hand. Han fick för sig att han satt inne med nyckeln till livets gåta. Det var bara något litet som felade, så var det olösliga löst och det var enkelt som det enklaste barnasvar. Och vansinnet kom. Bruten följde honom en vän hem till Norden.

— Karl! Kröner! Är det sant? Så hördes utropen.

— Hans syster har skrivit det till Mästaren.

— Vet ni då att en grevinna Dalvy som i Berlin fått se en fotografi av hans »Tanken», skrivit till konsul Bojesen, som äger originalet och bjudit 12,000, sade Karin.

— Och så svalt han själv så fruktansvärt vid tiden då han skapade den!

— Och lever nu hemma hos fattiga släktingar, halvt utarmade bönder!

— Vad var det konsul Bojesen gav?

— Hundra kronor och en middag på Boul' Mich'!

— Det är ju ett brott detta som är begånget! tog Valborg i. Vest har rätt som alltid säger, att vi sluta nog här alla som socialister.

Det ringde i tamburen.

Det var doktor Birger-Valoy och två unga arbetare Borg och Malmstedt. D:r Birger var svensk-finne, sedan flera år bosatt i Paris och där mäst känd under signaturen Valoy i revyn »Korpen», där han varje vecka gisslade det bestående samhället och dess män i politiska, sociala och litterära essayer. Hans pänna var fruktad och t. o. m. regeringen hade sökt vinna den, ty den besatt nordisk kraft och den mördande franska ironin. Borg var typograf från Köpenhamn och hade genom resor och studier nått en hög bildning och en andens nobless som gjorde att man tog honom för en lärd. Malmstedt var ursprungligen mekaniker från en uppsvensk stad, numera elektriker i Seinestaden. Hans talang gav honom mycket goda förtjänster, som till största delen hamnade hos ryssarna och polackerna, med vilka han liksom Vest stod på förtrolig fot och vilkas sak han även tjänade med sitt mekaniska geni på deras laboratorier. Han var liksom Borg

tyst och sluten till sitt sätt, föll någon gång en replik träffade den spiken som ett hammarslag.

— Ja, det är skamligt! sade Halvony med tanke på Kröner.

— Jag har hört han skall ha det sämre än någonsin, sade d:r Birger. De ha mycket fattigt i hans hem.

— Vi måste hjälpa honom, menade Karin Gabel.

— Men vi ha ju ingenting, sade Vest förtvivlad. Vi ha ju själva intet mer än för dagen, det är då för eländigt.

Valborg Jensen tog skålen med de blå vindruvorna i. Hon slog ut druvorna på den röda sammetsduken. Sedan tog hon sitt guldarmband och lade i skålen, höjde den upp i ljuset och sade:

— Vi måste ge vad vi ha! och hennes ögon strålade.

Alla jublade. Valborg gick först till värden.

— Du först!

Berg gick in i det vita rummet och kom igen med en liten tavla inom en svart ram.

— Det här är en liten Klinger som jag fått av honom själv. Den inbringar alltid en del francs, när du säljer den. Det är det enda jag har, ty den sista franc'en gick till vindruvorna, du slog ut.

Valborg kom till skalden. Han ryckte en liten tindrande tingest från sin urkedja. Det var ett minne av hans mor. Klingande föll den mot glaset.

Valborg Jensen gick härefter till en var av de andra med skålen som gnistrade och glimmade mot ljuset. Hon lät den vida ärmen falla, så att den vita vackra armen blottades, där hon gick med skålen höjd över deras huvuden. Det såg

ut som vilade den på en pelare av vitaste elfenben.

När hon hade varit hos dem alla, var skålen full.

— I morgon säljer jag allt detta och skickar pängarna till Kröner.

Målaren hade nu fyllt glasen med det gyllene vinet.

— För Kröner!

Han höjde den slipade kristallen, så att ljusfloden föll rakt på och kom den att gnistra som fylld med guld, ametister och rubiner. Även de andra höjde sina glas och hela rummet spelade i färger. På de mörkgröna tapeterna brunno de ljusa reflexerna som eldslågor.

— För Kröner! brusade det.

Det hade ringt igen. Det var Anna Folkner, norsk skådespelerska, och kemisten Hugo Herrmann, tysk på fädernet och svensk mor. De andra berättade om offerfästen för Kröner och även dessa gingo bort där skålen stod och gåvo vad de hade.

— — —

Vid ett av fönstren i gröna rummet stodo Vest, målaren och Valborg och talade om d:r Birger.

— Hans geni är som en flamma och hans stil som en svärdsklinga, sade Vest.

— Hans artikel i går om »Vår Herres heligaste åsna», som *Temps* idag angriper, lär på det djupaste ha upprört hans eminens. Flera av tidningarna citerade ju ur den på morgonen. På ateliern i dag var den allmänna samtalsämnet. Den ansågs vara den mäst mördande stöt den heliga stolen har fått på länge, sade Berg.

— *L'Actions* kåsör berättar i kväll, att när

»Korpen» kom till teologhålet i går middags, så föreslog någon att fakulteten skulle bege sig till kardinalspalatset och betyga hans helighet sin sorg över anfallet, sin vördnad och sin tro på hans intelligens. Men då skall en liten munk spydigt ha yttrat: »då bli ju vi åsnorna, åtminstone hans helighets» och så föll förslaget.

— I Sverge skulle ett sådant dräpande argument endast ha verkat sporrande vid en liknande situation, eller vad tror du, Vest?

— I Sverge skulle alla fakulteterna ha vandrat till kanslern eller biskopen eller vem det nu gällt och med patos betygat sin ståndaktiga dumhet!

— — —

— Talade han för japanernas seger, den galningen! sade Karin Gabel till Herrmann, där de stodo i ett hörn och talade om Vest.

— Ja, caféet var fullt av gäster, goda borgare, som höllo styvt på sin allierades rätt till triumf. De blevo naturligtvis rasande, larmade och skreko åt honom att dra för fanders i våld. När han inte hade lust till det, blev oväsendet förfärligt och situationen såg hotande ut. Men så fann han sig plötsligt, gled behändigt över att prisa Frankrike och Paris, isynnerhet Paris. Han höll ett långt tal till stadens ära, prisade den som andens republik och frihetens kejsarstad — ironien begrepo de inte, deras ansikten skeno av stolthet, Axel bjöds till alla bord och alla ville skåla med honom.

— Han reder sig ur alla knipor.

— Men efteråt var han ledsen över att de inte begripit ironin. Hurdana skulle andra länders goda borgare vara, när de parisiska voro så tjocka om huvudet, menade han. Han är ju en sådan fanatisk socialist.

— Och gör oss andra till det också, svarade Karin leende.

— — —

Halvony och Anna Folkner stodo i vita rummet och sågo på Bergs tavlor.

— Se på den tavlan med örnen, Anna! De säga att han haft Nietzches porträtt framför sig, när han målade den, för att örnen skulle få Zarathustramannens ögon. Det är också ögonen som höjer hela tavlan, som gör den till mer än en bild av en på en klippa i havet vilande fågel. Han har intet näste, det är icke hans hemklippa, det är bara en tillfällig kort vilplats för en långväga färdandes jättefågel. Vad söka hans spanande, av trots och vrede fyllda blickar? Vad skådar han långt borta som gör att innerst i hans blick ligger ett sådant innerligt lugn, som icke ens vreden kan förtaga?

— Det är en människas blick.

— Ja, men den människas som tror sig vara gud själv. Han talade så varmt och gripen av bilden, att hon måste vända sig åt sidan och betrakta honom. Hon svarade honom med en viss dubbelmening:

— Sådan tror jag gud skulle se ut om han fanns.

— Kanske. Kanske också inte. Kanske skulle han se ut som en förtvivlad, bruten, en om förlossning och död tiggande, förlossning från sitt eget verk, från sina egna gärningar. Kanske skulle han se ut som en av oss, som en vanlig människa, stark och dum.

Hon hade icke tagit ögonen från honom och han märkte nu, hur hon stod och såg in i hans egna ögon.

— Så låt oss vara starka och dumma, Ivan!

Och hon grep honom våldsamt om huvudet och kysste honom.

— — —

Glasen i gröna rummet höjdes. Deras skuggor, som föllo på väggen, liknade offerskålar, dem väldiga händer höllo.

— Du tar dig dråplig ut i kväll, sade d:r Birger, med en särskild tonvikt på adverbet och med en ironisk blick, till Anna, som stolt och lycklig kom ut från vita rummet. Hon förstod ordleken och tog upp den.

— Ser jag då verkligen så mordisk ut?

— Man kan dräpa på mer än ett sätt.

— Ja, på scenen.

— Gottfrid! ropade doktorn. Anna tror sig vara på scenen, ska vi be henne repetera sin roll ur *Macbeth*.

— Gärna! parerade hon. Om du vill spela mot!

— Nej, jag ber! Jag älskar ännu friheten.

— — —

Valborg, Herrmann och Malmstedt disputerade om konsten.

— Antiken är ännu idag icke uppnådd ens i Paris, sade Herrmann.

— Jag för min del sätter dock Rodin framför skaparen av Venus-Milo, förklarade Malmstedt. Rodin förstår jag, där är kött och blod, där är lidelse och smärta, där är musklers och nervers levande spel, antiken är för högtidlig, för stel, för överjordisk.

— Men vi ha nästan blott spillror kvar av antiken, försvarade Valborg. Och även spillrorna leva, tycker jag. De ha *själar* som leva.

— Vilket lugn och vilken oändlig ro vilar icke över de gamla verken! sade Herrmann. Vilken

rymd föra de icke med sig, vilken smärtstillande svalka bära de icke inom sig? Antiken stillar våra smärtor, läker såren, gör oss goda, glada, ädla! Den stora modärna konsten föder lidanden inom oss. Den har mera av eld som förtär än av svalkande ro.

— Den nutida konsten är sannare, svarade Malmstedt.

— Däri har Konrad rätt, sade Valborg. Den modärna konsten är sannare mot livet, om icke så ädelmodig. Den har tidens eget blod i sina ådror, den har livets egna drag.

— Men detta betyder, gentog Herrmann, att vi ej ha makt att höja oss över våra egna fröjder, smärtor och lidelser. Vi ha ingen filosofi. Vi ha otaliga religioner, en mängd filosofer, talrika system, men vi ha ingen filosofi. Efter kristendomen ha vi ingen filosofi haft. Den har förstört jordmånen hos människan. Det kommer att taga årtusenden innan en ny, jungfrulig jord blir människosjälen beskärd.

— Nu är du pessimist, sade Valborg. Jag tror att den jordmån du talar om finnes för handen. Men det är nog riktigt att för att nå den antika konstens olympiska ro, behöva vi en hos massorna segrande enhetlig, harmonisk livs- och världsåskådning. Men denna är enligt min mening redan stadd på segertåg genom världen.

— Kanske har du rätt och har du det, så har konsten en lysande framtid för sig.

— — —

Karin Gabel, skalden och Vest hade kommit i debatt om Nietzsche.

— Men han har ju själv hånat socialismen som en hjordmänniskorörelse? Det var Bergsiö som talade.

— Ja, därför att han aldrig läst de stora socialisterna, utan blott dömde efter dagens mer eller mindre vackra strider. Hade han insett att socialismen var en aristokratisk rörelse, en kamp för att föra hela mänskligheten fram och upp i solljuset, en jättestrid mot fördummelsen, förfäelsen, råheten, en strid för att öva de svaga att bli starka, starkare än alla andra makter, en strid för hela mänskligheten patricierdaning, övermänniskofödelse — då hade han erkänt sig som socialist, då hade han blivit en folkets fältherre. Nu vilja de göra honom, som stred med gud, till några pänningstinna jobbares, krämares, slavhandlares första tjänare! Det är skam, en evig skam!

— Du talar bra, Axel, sade Karin. Dig kan ingen motsäga. Jag tror också att Nietzkhe dömt socialismen orätt, icke haft tid eller rättare tillföljd av en första misstämning emot dess yttre framträdande icke *velat* sätta sig in i socialismens tankevärld — vem vet, kanske med en inre känsla av att nödgas sträcka vapen, och han ville ju aldrig sträcka vapen.

— Hans största och mäst fruktbärande tankar äro så långt ifrån oförenliga med en socialistisk åskådning, att de väcka en sådan. På mig har Nietzsche värkat socialistiskt, förklarade Axel.

— Detta kan jag icke förstå, menade skalden.

— Läs Nietzsche i morgon och tänk på vad vi här sagt och kom igen i övermorgon. Då är du omvänd.

— — —

I vita rummet stodo i en grupp Halvony, Valborg, Borg och d:r Birger och bläddrade i en Bergs skissbok.

— Den där är mästerlig, sade Borg och pekade

på ett utkast som föreställde några arbetare som bröto malm. Ser ni, huru deras hjärnor brottas hårdare med blocken än deras grova händer?

— Där ligger seger över deras gestalter, sade Valborg. Det är kulturen som kämpar med ödemarken. Man kommer att tänka på sagan om Olov Trätälja. Och ändå påstår man att vår ras dör och ej kan föda flera segrar!

— Nog veta vi arbetare att vi skola vinna segrar, mänskligheten största. Vi ha framtiden framför oss, ej bakom oss. Vår ras är i uppåtgående, alldeles visst! svarade Borg.

— Ras? sporde Halvony.

— Ja, jag tror det råder rasskillnad mellan klasserna. Och endast därigenom är det, tror jag, som vi segra, rädda den verkliga kulturen och föra mänskligheten fram på ett högre plan.

— Men av vad ras äro då vi som kämpa vid er sida fastän av annan klass? sporde Halvony.

— Vi mena att ni äro vidsynta, osjälviska — — —

— och med sinne för den stora tragiken, fullföljde doktorn.

— Alltså ingen rasfrändskap? frågade Halvony.

— Nej, det tror jag icke, åtminstone icke i de allra flästa fall. Ju hetare klasskampen blir och ju närmare tiden för de avgörande striderna om herraväldet över världen rycker oss, desto färre, jämförelsevis, av ert folk få vi i våra leder. Blodet är tjockare än vattnet. De få som komma äro dock era bästa klingor. Hos de stora och starka flyter blodet tunnt och lätt och fort, är mera släkt med vattnet.

— Det är just tragiken i vår frihetskamp, inföll Malmstedt, som nu slöt sig till gruppen, att det skall hetas i vår historia, att vi vunno våra största slag med andras svärd. Våra främsta

härförare ha kommit och skola komma till oss från våra fienders läger. Det ligger tragik i detta, men sanning och sanningen komma vi icke ifrån.

— Men utan dessa klingor av främmande stål som slåss för er goda sak, skulle ni icke segra, inte sant? sporde Valborg.

— Det är sant, det skulle taga en mycket längre tid, kosta mycket mera offer och smärtor och nederlag, sade Borg.

— Så är då den sanning, varom Malmstedt talade, en långt mera bitter tragik för era fiender än för er, genmälte Halvony.

— Kanske, men månne de fatta den?

— Deras ledare fatta den i dramats viktiga ögonblick, men de betvinga sig, sade Valborg.

— De största tragici i dramat glömmer ni dock, sade doktorn.

— Vilka då? sporde de andra.

— De bästa klingorna som slåss på er sida, men som aldrig bli förstådda och ofta förskjutna.

— Det är även sant, sade Borg, detta som Birger säger. För en Alkibiades' skull får mången Temistokles gå i landsflykt. Men detta är ett annat kapitel, det tillhör historiens offerväsen.

— — —

I röda rummet hade ljusen brunnit ut och det var ganska mörkt. En grupp satt och pratade, men man såg inga ansikten, blott de glödande prickarna från cigarretterna, som liknade röda ögon.

I gröna rummet, ännu svagt upplyst, satt Valborg och Axel Vest. Han hade lyft urnan med de gyllne tulpanerna i sitt knä och kastade en och en av de fagra blommorna i vida bågar ner

i hennes knä. Sedan gick han och satte sig hos henne och började leka med blommorna.

— Följer du mig hem, Valborg?

Då hon inte svarade, reste han sig efter en stund och gick inåt vita rummet. Då hörde han det viskande jaet.

* *

EMIGRANTERNA

DET var en gång på ett fjärran hav, på en ångbåt som gick från en världsstad till en annan, från ett land till ett annat. Vi voro många ombord, människor av skilda länder. Flertalet förstod icke varandras språk.

De flesta skulle till Amerika. Där funnos solbrynta italienare, ungrare, albaneser och montenegriner, tyskar och österrikare av skilda typer och dialekter, holländare och belgare, en och annan fransman, men mäst ryssar och polacker, fattigare, mera förkomna än de andra fattiga och förkomna.

Emigranterna sutto hukade intill skorstenarna, ty luften var fuktig och kall. Flock intill flock, hop invid hop sutto de, allt efter det folk de tillhörde och språk de talade. Ryss satt intill ryss, polack intill polack, ungrare intill ungrare. Det såg ut som om ett tiotal för varandra främmande vandringsfolk med massor av barn voro på väg.

Hos några nationer språkades det sakta, hos ett par hördes sorgsna låtar från någon flöjt eller giga, som icke ens i landsflykten kunde tiga, hos andra åter var det full tystnad. I ryssarnas grupp,

den största, tego alla: den gamla musjiken med sitt långa, toviga hår och skägg, sin breda, kantiga panna och sina djupliggande ögon, som kom honom att se ut som en profet ur Israels historia, juden från Kirschinev, krokig och trasig och grubblande på ödets lotter, bergsmannen från Ural, som blivit allt fattigare och fattigare ju mera guld och silver hans trägna händer ur bärgens innandömen bragte den kejserliga skattkammaren och alla de bottenlösa fickor som skulle fyllas på vägen dit, flottkarlen från Volgas strand, mekanikern från Odessa, flottistenrymlingen från Sevastopol och alla, alla de andra, män och kvinnor, även barnen tego, till och med de små, som tåliga sökte suga mjölk ur nästan sinade spenar.

En främling bland främlingar gick jag och såg in i halvt slocknande, halvt grubblande, i än trötta än smärtfyllda, i slött resignerande eller förtvivlade ögon. Det var icke i mångas ögon man skulle kunnat finna den stråle av hopp som säges lysa i nordiska emigranters ögon. Jag kände mig som jag tror de hellener kände det, som i drömmen sågo sig färdas bland idel främmande, underliga ansikten på Charons stora båt till underjordens gåtfulla rike.

Som jag gick där bland folkens fattigaste resenärer, föll natten på, havets tunga natt, och ett sparsamt ljus från lyktorna föll över ansikten och paltor och över blottade bröst som sökte ge di. Jag kände mig då som vore jag en av dessa människor, som sökte sig ett fosterland och en sten att luta sitt huvud emot.

Jag satte mig på en emigrantkista. Den var av ohyvlat trä, som hopspikad av de bästa plankorna av ett ramlande eller kullvräkt hus eller av en gammal flodfärja. Den var försedd med

järnbeslag, järn från uttjänta hjul eller från en stulen kyrkdörr. Kistan stod vid relingen mitt emot ryssarnas flock. Där hördes både vågornas sång och pistongernas slag och piccolamusiken från italienarhopen eller det nu var en zigenartrupp. Där syntes den över havet svartnande natten djupare svart än från någon annan plats och därifrån såg man, själv icke sedd, ljusflödena över människornas ansikten falla som ett matt sken, vilket smekte de hårda och sorgsna dragen.

Där jag nu satt och grubblade över världen och dess människoöden, sökte jag gissa mig till de tankar och känslor som brottades hos dessa landsflyktiga som befolkade fartyget. När jag såg all den tysta sorgen, fann jag att det måste vara tyngre att lämna sina fäders och anhörigas land än de rika tro, och att endast de mest förtvivlade förhållanden där hemma driver i landsflykt.

Plötsligt reste sig ur flocken av ryssarne en kvinna, hennes hår var svart, hennes hy gul, ögonen hade ännu en ung glans av stjärnor, men på ryggen såg hon böjd och gammal ut.

Hon började tala, först sakta och dämpat, sedan högre och hastigare. Hennes händer och huvud och snart hela hennes kropp rörde sig. Vad hon sade, förstod jag inte. Men man kan begripa, utan att uppfatta. Jag tänkte där jag satt:

Hon talar om Rysslands folk som kämpar och förgås. Hon talar om Rysslands kvinnor, som föda sina barn till att hungra, som nära dem till att stupa på vägarna, som bära dem på sina armar för att försmäkta. Hon talar om alla världens arbetande kvinnor, som i kärlek och vånda föda sina barn och bära dem vid sina bröst i ängslan

och hopp: skall den nya dagen gry, skall en ny sol någonsin lysa för alla människors barn? Hon talar till alla världens mödrar av arbetets ätt: I ären de som skola göra revolutionen, ty I ären de som liden mer än andra! Resen er alla I, som älsken era barn och skapen en ny värld! Given oss det siade, det väntade, det förlovade landet! Sänden ett rop ut över världen att bryta upp till den stora välvningen, till den sista striden för ett hem och ett fosterland! I arbetets kvinnor, bryten upp! Det är för våra barn vi skola kämpa. Varför fly vi? Varför samla vi oss ej? Varför resa vi oss ej? Vi föda de mäktiga deras bödlar och deras offer. Vi smida dem vapnen. Vi bygga deras borgar. Vi tvinna repen till galgarna, där våra söner dö och stöpa kulorna som nedslå friheten, rätten och freden. Förbannelse över oss, som icke resa oss! Vår är kärleken, svedan, sorgen och förtvivlan, som driver oss från ett Hemlösas land till ett Hemlöshetens rike. Vår är skulden, vår är förbannelsen. Låt oss resa oss! Varför skola vi binda säden och baka brödet, så länge våra barn skola svälta? Antingen måste vi resa oss eller dö! Varför slå vi ej en ring kring jorden, ett band som ingen makt kan bryta? Varför fly vi i stället för att kämpa och segra eller dö? Och dock kunde vi segra, om vi ville!

Och vågorna sjöngo och de hemlösas fartyg for mot en okänd kust.

INNEHÅLL

Sid.

Företal 3

DIKTER:

Tyst vandra världar 7
Jag har sett honom gå uti arbetets dräkt 10
Där sitta utanför stugan gamla män, med tunga blickar och böjda huvuden 12
Långa nätter 14
Kains ätt 15
Fram över svartblå vatten 17
Vi som komma från skogarnas riken 18
Maria Magdalenas kärlekssång 20
En gammal sägen 22
Sommarnatt 24
Skördefolket 26
Evigt unga, I med glans i öga 28
Skepp som mötas 29
En lustig chomedia 33
Segraren 36
Förrådda 38
Engelbrekt, folkets hövding 39
Tanken 41
Filosoferna 43
Människotankar 45
Höst 46
En gammal visa hemifrån 47

Sid.
Visan 50
Människornas sång 52
Den sovande staden 54
Morgon 56
De sista människorna 57
Du var som de leende skördar 59
Sakta falla strålarna 60
Ragnarök 62
En gång 64

PROSAFRAGMENT:

Peter Franks dotter 69
De femhundrades tåg 72
Ett upplopp 77
Fångar 88
Fiskarens berättelse 91
Spelpartiet 99
Fadern 103
Den vita staden 106
Solens gata 111
Fästen på rue Casimir-Delavigne 115
Emigranterna 129

* *

RÄTTELSER

Sidan 98, femte raden nedifrån, står rättvis, skall vara *orättvis*.

Sidan 102, sjuttonde raden nedifrån, står lisande, skall vara *isande*.

Sidan 104, tredje raden uppifrån, står kyrkogård, skall vara *kyrkgud*.
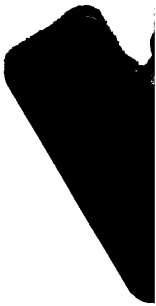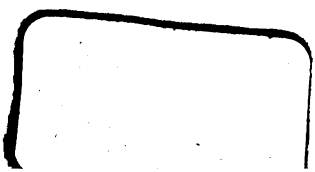
* *